

Stockholms
stad

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg

Beslutade av KF den XX

stockholm.se

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg
ÄN den 29 september 2020

Dnr: 3.1 268/2020 ÄN

Dnr. XX KF

Utgivningsdatum: Beslutade av KF XX

Utgivare: Äldreförvaltningen

Innehåll

Inledning	6
Riktlinjernas syfte och tillämpning	6
Allmänna utgångspunkter	6
Värdegrund och värdighetsgarantier	6
<i>Nationell värdegrund inom äldreomsorg</i>	6
<i>Stockholms stads värdegrund och värdighetsgarantier</i>	7
Icke biståndsbedömda verksamheter	8
<i>Träffpunkter, aktivitetscenter och öppna mötesplatser</i>	8
<i>Syn- och hörselinstruktör</i>	8
<i>Anhörigkonsulenter</i>	8
<i>Fixartjänst</i>	9
Information till den enskilde	9
<i>Information om ett tryggt och anpassat boende</i>	9
Förebyggande perspektiv	10
Tolk	11
Stöd till anhöriga	11
Barnperspektiv	12
Anmälningsskyldighet	12
Rapporteringskyldighet (lex Sarah)	12
Sekretessbrytande bestämmelser när djur far illa (lex Maja)	13
Nationella minoriteter och minoritetsspråk	13
Handläggning av ärenden	14
Rätten till bistånd	14
<i>Skälig levnadsnivå</i>	14
Ansökan	15
<i>Ansökan från den som vårdar</i>	15
<i>Ombud och biträde</i>	15
<i>Personligt ombud</i>	17
Utredning	17
<i>Metod för utredning och bedömning</i>	17
<i>Kommunicering av utredning</i>	18
Beslut	18
Överklagan	18
Val av utförare	19
<i>Information om valbara utförare</i>	19
<i>Ickevalsalternativ</i>	19
Beställning av insats	21
<i>Beställning av hemtjänst</i>	21
<i>Muntlig beställning eller beställning via e-post</i>	22
Verkställighet	22
<i>Genomförandeplan</i>	22
<i>Samordnad individuell plan</i>	23
<i>Tryggt mottagande</i>	23
<i>Rapporteringskyldighet</i>	24
Uppföljning	24
Avgift	24
Särskild hänsyn vid handläggning	24

Handläggning efter kontorstid	25
Samverkan vid utskrivning från sluten hälso- och sjukvård	26
Välfärdsteknik	26
Hjälp i hemmet	27
Bedömning	27
Beslut	27
Anställning av anhörig	27
<i>Bedömning och beslut att anställa anhörig</i>	28
Hemtjänstinsatser	29
<i>Serviceinsatser</i>	29
<i>Följeslagare inom hemtjänst</i>	32
<i>Mat och måltider</i>	32
<i>Utevistelse</i>	33
<i>Ledsagning för kulturella och sociala aktiviteter</i>	34
<i>Personlig omvårdnad</i>	34
<i>Trygghetslarm</i>	35
Dagverksamhet	36
<i>Dagverksamhet med social inriktning</i>	36
<i>Dagverksamhet med inriktning mot demens</i>	36
Insatser och stöd för äldre med funktionsnedsättningar	37
<i>Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning</i>	37
<i>Insatser enligt LSS</i>	37
<i>Äldre med psykiska funktionsnedsättningar</i>	38
Hemvårdsbidrag	39
<i>Ersättning utifrån behovets omfattning</i>	40
<i>Beslut om hemvårdsbidrag</i>	40
<i>Hemvårdsbidrag i kombination med andra insatser</i>	41
<i>Hemvårdsbidrag under tillfällig vistelse</i>	41
<i>Uppföljning av beslut</i>	41
<i>Utbetalning av hemvårdsbidrag</i>	41
Avlösning i hemmet	41
Korttidsvård	42
Korttidsvård för avlastning vid Hornskroken och Kinesen	43
<i>Förslag till beslutsformulering</i>	43
Särskilt boende	44
Ansökan om särskild adress	44
<i>Utredning</i>	44
<i>Beslut</i>	44
Servicehus	45
<i>Bedömning</i>	45
<i>Beslut</i>	46
Vård- och omsorgsboende	46
<i>Bedömning</i>	46
<i>Beslut</i>	47
<i>Vård- och omsorgsboende med inriktning mot somatiska sjukdomar</i>	48
<i>Vård- och omsorgsboende med inriktning mot demenssjukdomar</i>	48
<i>Profilboende</i>	48
Äldres rätt att bo tillsammans – parboende	48
<i>Parboende enligt SoL</i>	49
<i>Andra typer av boendeanternativ för par</i>	51

Rätt att bo kvar i särskilt boende vid förändrade behov	53
Ansvarsfördelning mellan kommuner	53
Bosättningskommunen	53
Vistelsekommunen	54
Tillfällig vistelse i annan kommun	54
<i>Utredning och beslut</i>	54
<i>Tillfällig vistelse för den som bor på vård- och omsorgsboende</i>	55
<i>Begäran om hjälp med verkställighet</i>	55
<i>Registrering i stadens verksamhetssystem</i>	55
Tillfällig vistelse i Stockholms stad	55
<i>Ersättning och rapporteringsskyldighet</i>	56
Flytt till annan kommun	56
Överenskommelse om bibehållet kostnadsansvar vid flytt till särskilt boende mellan kommuner i Stockholms län	56
Flytt från Stockholm till annan kommun	56
<i>Flytt inom valfrihetssystemet</i>	57
Flytt från annan kommun till Stockholms stad	57
<i>Fördelning av nya ärenden</i>	57
Internationella förhållanden	58
Särskilt boende för person boende i Norden	58
Finska krigsinvalidier	59
Utländska medborgare	59
<i>EU/EES-medborgare</i>	59
<i>Utländska medborgare utan uppehållsrätt eller uppehållstillstånd</i>	60
<i>Andra utländska medborgare med uppehållstillstånd</i>	60
Resor inom och utanför Stockholms län	61
Turbundna resor	61
Färdtjänst	61
Sjukresor	61
Riksfärdtjänst	61
Stöd- och styrdokument	62
Riktlinjer och tillämpningsanvisningar i Stockholms stad	62
Överenskommelser inom länet	62
Cirkulär från Sveriges kommuner och regioner	62
Socialstyrelsens anvisningar, föreskrifter och allmänna råd	63

Inledning

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har beslutat att utfärda riktlinjer för nämndens verksamhet för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg.

Dessa riktlinjer utgör ett komplement till gällande lagstiftning och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, m.fl. De anknyter också till andra övergripande dokument och regelverk som gäller inom området.

Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg (Dnr 3.1 268/2020) ersätter Riktlinjer för handläggning inom socialtjänstens äldreomsorg (Dnr 3.1 517/2017).

För frågor om ansvarsfördelning mellan stadsförvaltningarna hänvisa till riktlinjer för detta.¹

Riktlinjernas syfte och tillämpning

Riktlinjerna är ett stöd för de biståndshandläggare som fattar myndighetsbeslut inom socialtjänstens äldreomsorg till personer som är 65 år och äldre och som kan vara i behov av bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453) (SoL) eller lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS). Riktlinjerna ska ge vägledning för biståndshandläggarna samt säkerställa en stadsgemensam rättssäkerhet och likabehandling.

Riktlinjerna tar i första hand upp den del av handlägningsprocessen som är specifik inom Stockholms stads äldreomsorg och innebär inte någon inskränkning i den enskildes möjligheter att få sin ansökan individuellt prövad.

Allmänna utgångspunkter

Värdegrund och värdighetsgarantier

Nationell värdegrund inom äldreomsorg

Socialtjänstens omsorg om äldre ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande (värdegrund). Socialnämnden ska verka för att äldre människor får möjlighet att

¹ Se *Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna*.

leva och bo självständigt under trygga förhållanden och ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra (5 kap. 4 § SoL). Värdegrunden befäster synsättet att äldre ska få leva sitt liv utan att behöva göra avkall på sin identitet och sin personlighet. En utgångspunkt är att alla ska ha rätt till en skälig levnadsnivå och få ta del av välfärdens resurser med möjligheter till social och kulturell delaktighet.

Värdegrunden ska tillämpas av alla som arbetar inom äldreomsorgen.

Stockholms stads värdegrund och värdighetsgarantier

För att höja kvaliteten inom äldreomsorgen samt tydliggöra vad den enskilde kan förvänta sig av äldreomsorgen i Stockholms stad har kommunfullmäktige antagit en värdegrund och värdighetsgarantier.

Stockholms stads värdegrund

Kommunfullmäktige i Stockholms stad har beslutat om en värdegrund som gäller för all äldreomsorg i Stockholms stad, både för stadens egna verksamheter och för privata verksamheter.

Värdegrunden innebär att äldreomsorgen i Stockholms stad ska präglas av självbestämmande, individualisering och valfrihet. Utformningen av det stöd som ges ska inriktas på att äldre personer får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande, trygghet och meningsfullhet.

Stockholms stads värdighetsgarantier

Värdighetsgarantierna innebär att den enskilde:

- Har rätt att få information och vägledning vid behov av stöd och omsorg.
- Har rätt att vara delaktig i den utredning som ligger till grund för det stöd och den omsorg som beviljats.
- Har rätt att välja och byta bland de utförare som ingår i Stockholms stads valfrihetssystem.
- Har rätt att påverka på vilket sätt och när stödet ska ges. För att säkerställa den enskildes rätt till inflytande upprättas en genomförandeplan där det framgår när och hur den enskilde vill ha sin hjälp utförd.
- Har rätt att ta del av alla beslut och dokumentation om omsorgen.

Stockholms stads värdighetsgarantier gäller för alla verksamheter för äldre som regleras av SoL, inklusive vid handläggning av ärenden.

Värdighet och respekt ska vara utgångspunkten för att äldre ska kunna leva sina liv som de själva önskar. Att visa respekt för den enskildes integritet är att se varje människa som en unik person.

Icke biståndsbedömda verksamheter

I Stockholms stad finns flera verksamheter och tjänster riktade till alla medborgare över 65 år. Den enskilde behöver inte ha ett beslut om bistånd för att få tillgång till dessa verksamheter och tjänster. Biståndshandläggaren ska vid behov informera den enskilde om dessa icke biståndsbedömda verksamheter.

Träffpunkter, aktivitetscenter och öppna mötesplatser

Träffpunkter, aktivitetscenter och andra öppna mötesplatser för äldre erbjuder gemenskap och sociala aktiviteter inom respektive stadsdelsområde. Att delta i dessa verksamheter kan vara ett bra sätt för den enskilde att bryta isolering och få gemenskap med andra. Det är avgiftsfritt att delta.

Syn- och hörselinstruktör

Den som har nedsatt syn eller hörsel kan genom hembesök eller telefonrådgivning få hjälp av en syn- och hörselinstruktör för att klara vardagen ännu bättre. Den enskilde kan få hjälp med:

- information om kurser, föreningsliv och kommunal service
- råd och stöd i kontakter med hörselklinik eller syncentral
- information om hantering av syn- och hörselhjälpmedel
- att träna orientering i hemmet och närmiljön om den enskilde är synskadad
- råd och stöd om syn- och hörselnedsättningar och dess konsekvenser i vardagen, samt om hur hjälpmedel ska användas och skötas.

Kontakt med en syn- och hörselinstruktör är avgiftsfritt.

Anhörigkonsulenter

Stöd till anhöriga vänder sig till alla som hjälper närstående som är långvarigt sjuka, äldre, har en fysisk eller psykisk funktionsnedsättning eller har missbruksproblematik.

Anhörigstödet i Stockholms stad erbjuder bland annat

- råd och vägledning,

- enskilda samtal
- kunskap och gemenskap

Kontakt med anhörigkonsulenter är avgiftsfritt.

Fixartjänst

Äldre som har fyllt 75 år och som bor i ordinärt boende eller på servicehus, med eller utan hemtjänst, kan få hjälp med enklare vardagssysslor via vaktmästarservice i form av fixartjänst. Fixartjänst erbjuds högst sex timmar per år och hushåll. Tjänsten är avgiftsfri.

Fixartjänst omfattar vardagssysslor som kan vara riskfyllda för den äldre, exempelvis tunga lyft, klättra på stegar och liknande. Exempel på vad som ingår i fixartjänsten är att:

- bära upp och ner saker från vind eller källare
- fästa sladdar
- byta säkringar, glödlampor och gardiner.

Fixartjänsten erbjuder även säkerhetsgenomgång av den enskildes bostad, inkl. information om brandförebyggande åtgärder.

Information till den enskilde

Alla myndigheter har informationsskyldighet. Informationen ska utformas på ett sådant sätt att den enskilde kan förstå och ta den till sig.

Biståndshandläggaren ska vid behov ge information om stadens äldreomsorg, såsom biståndsbedömda insatser och stadens avgiftssystem för insatser som beviljas enligt SoL.

Biståndshandläggaren behöver även kunna ge information om den verksamhet, service och hjälp som finns i staden som inte är biståndsbedömd, såsom fixartjänster, träffpunkter, aktivitetscenter och andra mötesplatser samt syn- och hörselinstruktörer. Biståndshandläggaren ska vara den enskilde behjälplig i upprättande av kontakt med sådan verksamhet, service och hjälp. Detta innefattar även information och vägledning till rätt instans gällande exempelvis stöd till anhöriga, seniorboende, färdtjänst, bostadsanpassning och brandförebyggande åtgärder i den enskildes hem.

Information om ett tryggt och anpassat boende

Äldre med omfattande omvårdnadsbehov eller som lider av oro och isolering ska inte behöva bo kvar i en otrygg miljö mot sin vilja. Den som är i behov av insatser ska få information om hur

denne kan anpassa sitt eget boende eller flytta till annat mer lämpligt boende.

Biståndshandläggaren ska informera den enskilde om olika alternativ som kan bidra till ökad trygghet. Biståndshandläggaren ska även vara den enskilde behjälplig i dessa kontakter. Nedan följer några exempel:

- Bostadsanpassning: Informera den enskilde och förmedla kontakt till stadsbyggnadskontoret för bedömning.
- Hjälpmedel i hemmet: Informera den enskilde och förmedla kontakt till regionens primärvård.
- Kö till boendialternativ som finns inom Stockholms stad, inkl. information om till exempel seniorboende: Informera den enskilde och förmedla kontakt till exempelvis Stockholms stads bostadsförmedling.
- Bostadstillägg eller särskilt bostadstillägg för pensionärer: Informera den enskilde och förmedla kontakt till Pensionsmyndigheten.
- Byte av bostad: Den som bor i en hyresrätt kan byta sin lägenhet via hyresvärden eller genom att kontakta Stockholms stads bostadsförmedling. Biståndshandläggaren ska då genom rådgivning vara behjälplig med ansökan om förtur.

Biståndshandläggaren ska särskilt beakta äldre över 85 år som får avslag på sin ansökan om särskilt boende. Den enskilde ska få möjlighet att få sina behov av ett tryggt och anpassat boende säkrat på annat sätt. Biståndshandläggaren ska därför vara den enskilde behjälplig med att till exempel upprätta kontakt för bostadsanpassning eller byte till behovsanpassad lägenhet.

Förebyggande perspektiv

Med fokus på den enskildes behov och utifrån individuella bedömningar av bistånd behöver biståndshandläggaren ha ett förebyggande perspektiv. För äldre som är isolerade eller känner oro ska biståndshandläggaren vara uppmärksam på hur insatser genom bistånd eller annan verksamhet, service, organisationer eller stöd kan minska otrygghet och social isolering. Biståndshandläggaren kan inom ramen för sin informationsskyldighet identifiera verksamhet, service och hjälp som utöver biståndsbedömda insatser fyller behovet för den enskilde.

Utifrån ett förebyggande perspektiv är det viktigt att utreda om insatser i hemmet kan förbättra den enskildes upplevelse av isole-

ring och oro, exempelvis genom att kombinera promenader, ledsagning och tillsyn tillsammans med fixartjänst eller samvaro på en öppen mötesplats. Det är inte ovanligt att den enskilde är omedveten om sitt behov av stöd och hjälp och därför kan den enskilde behöva motiveras för att ta emot insatser. När sådana insatser inte räcker till eller om de inte kan genomföras kan det vara nödvändigt med insats i form av särskilt boende, om övriga förutsättningar för detta är uppfyllda.

Utifrån ett förebyggande perspektiv behöver biståndshandläggaren även arbeta uppsökande, exempelvis om uppgifter inkommer om oro för en äldre person.

Tolk

Biståndshandläggaren ska vid behov anlita auktoriserad tolk om den enskilde inte behärskar svenska språket eller om det är svårt att kommunicera med den enskilde på grund av syn, hörsel- eller talskada. Biståndshandläggaren ska försäkra sig om att den enskildes uppgifter och synpunkter kommer fram och att den enskilde kan tillgodogöra sig den information som lämnas.

Stöd till anhöriga

Den som vårdar en närstående som är äldre, långvarigt sjuk eller som har någon form av funktionsnedsättning ska erbjudas stöd för att underlätta vardagen (5 kap. 10 § SoL). För att öka kvaliteten i Stockholms stads socialtjänst har staden tagit fram ett program för stöd till anhöriga².

Det är av stor vikt att ge stöd till anhöriga för att minska deras fysiska och psykiska belastning. Den anhörige kan genom stödet få en förbättrad livssituation samtidigt som risken att drabbas av ohälsa minskar. Den anhöriges situation och behov av stöd behöver uppmärksammas tidigt. Biståndshandläggaren ansvarar för att lämna information till den anhörige om rätten att få stöd för egen del.

En del anhöriga kan främst vara i behov av hjälp med insatser till den närstående för att orka med vardagen, eller för att få tid för sig själv eller tillsammans med andra. För andra kan det handla om att få information och kunskaper för att de ska känna sig trygga i sin roll när det gäller att hjälpa och stödja en närstående.

² Se *Program för stöd till anhöriga 2021-2024*.

I beslut om insats som beviljas i syfte att underlätta för den anhörige bör det anges att insatsen ges för att den anhöriga ska få tid för återhämtning. Stödet ska vara individuellt anpassat och utformat i samråd med berörda parter.

Barnperspektiv

Barnets bästa är vägledande i socialtjänstens arbete och i beslut om insatser som rör barn (1 kap. 2 § SoL). FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) gäller som lag i Sverige. Med barn avses varje människa under 18 år.

I de fall biståndshandläggaren uppmärksammar att den enskilde har hemmavarande barn under 18 år ska barnets bästa beaktas särskilt. Behov av insatser från socialtjänsten, andra verksamheter inom kommunen eller andra huvudmän ska uppmärksammas.

Anmälningsskyldighet

Alla medarbetare inom socialtjänsten, inkl. äldreomsorgen, är skyldiga att utan dröjsmål anmäla om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa (14 kap. 1 c § SoL). Anmälan lämnas till den avdelning inom socialtjänstens verksamhet som utreder barnets behov.

Myndigheter som i sin verksamhet regelbundet kommer i kontakt med missbrukare, inkl. äldreomsorgen, är skyldiga att genast anmäla om de får kännedom om att någon kan antas vara i behov av vård enligt 6 § lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Anmälan lämnas till den avdelning inom socialtjänstens verksamhet som utreder vuxnas behov av stöd för missbruk.

Rapporteringskyldighet (lex Sarah)

Var och en som fullgör uppgifter inom socialtjänsten, vid Statens institutionsstyrelse (SiS) eller enligt LSS ska medverka till att den verksamhet som bedrivs och de insatser som genomförs är av god kvalitet.

Alla medarbetare är skyldiga att omedelbart rapportera misstanke eller vetskap om missförhållanden som rör enskilda personer som får insatser inom den egna verksamheten. Skyldigheten att rapportera gäller även om det finns en påtaglig risk för missförhållanden. Denna bestämmelse kallas lex Sarah och finns reglerad både i SoL och LSS. Medarbetarens rapporteringskyldighet anses fullgjord när rapporteringen är gjord till den som är ansvarig för att ta emot sådana rapporter.

Om ett allvarligt missförhållande eller en påtaglig risk för ett allvarligt missförhållande inträffar ska ansvarig nämnd eller den som yrkesmässigt bedriver enskild verksamhet snarast anmäla detta till Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Varje stadsdelsnämnd ska följa stadens riktlinjer för lex Sarah³.

Sekretessbrytande bestämmelser när djur far illa (lex Maja)

Det är tillåtet att bryta sekretessen genom att anmäla till länsstyrelsen eller polisen att ett djur tydligt utsätts för vanvård eller misshandel, eller uppenbart visar symtom på sjukdom eller är allvarligt skadat., 10 kap. 20 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Uppgifterna ska vara nödvändiga för att länsstyrelsen eller polisen ska behöva ingripa. Det innebär att det ska vara fråga om fall där det står klart att djuret inte mår bra eller utsätts för våld, även för den som inte har särskild utbildning eller kunskap om djur.

Möjligheten att anmäla är ingen skyldighet. Den sekretessbrytande bestämmelsen omfattar bara situationer då personalen (biståndshandläggare) påträffar ett djur i sin tjänsteutövning.

Nationella minoriteter och minoritetsspråk

I Sverige finns fem nationella minoriteter: judar, romer, samer, sverigefinnar och tornedalingar. Samerna har även status som urfolk. Minoriteterna har en uttalad religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att behålla sin identitet. De nationella minoritetsspråken är jiddisch, romani chib, samiska, finska och meänkieli. Samiska och romani chib har flera olika språkliga varieteter.

Enligt lagen (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk finns en skyldighet för bland annat kommuner att synliggöra, stärka och utveckla samtliga nationella minoritetsspråk och minoritetskulturer. Utöver grundskyddet finns ett förstärkt skydd för finska, meänkieli och samiska i de s.k. förvaltningsområdena.

Stockholms stad ingår i förvaltningsområde för finska, samiska och meänkieli. Det innebär bland annat att sverigefinnar, samer och tornedalingar har rätt till äldreomsorg på finska, samiska respektive meänkieli och rätt till äldreomsorg som främjar minoritetskulturen. De har också rätt att använda språken vid muntliga

³ Se Riktlinjer för lex Sarah.

och skriftliga kontakter med kommunen. Även SoL slår fast att kommuner ska verka för att det finns tillgång till personal som talar finska, meänkieli och samiska där det behövs för omvårdnaden av äldre personer.

Stockholms stad har riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter⁴ samt en strategi för romsk inkludering⁵. Stadsledningskontoret samordnar och stödjer nämnderna i detta arbete och har en samarbetsyta om nationella minoriteters rättigheter.

Handläggning av ärenden

Ett ärende inom äldreomsorgen påbörjas genom ansökan och avslutas genom ett beslut. I handläggning ska handläggaren se till att ärendet blir utrett på det sätt som krävs. Socialtjänstens handläggning och dokumentation styrs av bland annat av bestämmelser i grundlagarna, offentlighets- och sekretesslagstiftningen, förvaltningslagen, dataskyddsförordningen och speciallagstiftning på socialtjänstens område. Handläggning och dokumentation ska ske i enlighet med Socialstyrelsens allmänna råd och rekommendationer. Till stöd för handläggning av ärenden finns Socialstyrelsens handbok, ”Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten”⁶.

Rätten till bistånd

Rätten till bistånd regleras i 4 kap. SoL. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning (försörjningsstöd) och livsföring i övrigt. Biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv (4 kap. 1 § SoL). Kan behovet av bistånd tillgodoses på annat sätt har den enskilde inte rätt till bistånd.

Skälig levnadsnivå

Den enskilde ska genom biståndet tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Skälig levnadsnivå innebär en nivåbestämning och ger uttryck för vilken form av insats, vård och stödformer som kan komma i fråga. Begreppet har ingen exakt definition utan bedömningen av vilka insatser som behövs för att den enskilde ska

⁴ Se *Stockholms stads riktlinjer för arbetet med nationella minoriteters rättigheter*.

⁵ Se *Stockholms stads strategi för romsk inkludering*.

⁶ Socialstyrelsen (2015) *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*.

uppnå skälig levnadsnivå kan innebära olika saker för olika individer vid olika tidpunkter och förhållanden. Den enskildes individuella behov är avgörande för rätten till en insats.

Ansökan

En ansökan kan lämnas skriftligen eller muntligen av den enskilde eller genom företrädare.

Den enskilde kan ansöka om stöd- och hjälpinsatser som direkt berör den enskilde även om syftet är att avlasta den som vårdar.

Om biståndshandläggaren får kännedom om oro för att en äldre person far illa ska kontakt tas inom ramen för det uppsökande arbetet med den enskilde, även om det inte finns en ansökan om bistånd.

Ansökan från den som vårdar

Anhöriga har rätt att ansöka om stöd utifrån eget behov. En sådan ansökan ska handläggas på samma sätt som vilken annan ansökan om bistånd som helst enligt 4 kap. 1 § SoL. Det finns ingen begränsning avseende vilken form av stöd som den anhöriga kan ansöka om.⁷

I det fall den anhörige ansöker om insatser för egen del och bor i annan stadsdel eller annan kommun ska ansökan lämnas till den stadsdelsnämnd eller kommun där den anhörige bor.

Ombud och biträde

Den enskilde får enligt 14-15 §§ förvaltningslagen (2017:900) (FL) anlita ett ombud eller biträde som hjälper den enskilde att föra sin talan. Ombudets fullmakt kan vara muntlig eller skriftlig. I de fall en muntlig fullmakt lämnas ska den alltid dokumenteras. En fullmakt slutar gälla omedelbart om den återkallas av den enskilde. Den som har ett ombud behöver fortfarande ha kontakt med biståndshandläggaren och medverka personligen om myndigheten begär det.

Anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall⁸

Anhörigas behörighet att rättshandla regleras i 17 kap. § föräldrabalken (1949:381) (FB). En anhörigs behörighet att vidta ordinära rättshandlingar i den enskilde ställe är begränsat till att handla om

⁷ Socialstyrelsen (2016) *Stöd till anhöriga. Vägledning till kommunerna för tillämpning av 5 kap. 10 § socialtjänstlagen.*

⁸ Se *PM Framtidsfullmakt samt anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall* och *PM Framtidsfullmakt och anhörigas behörighet m.m.*

den enskildes dagliga livsföring. Behörigheten är endast möjlig om det är uppenbart att den enskilde på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ta hand om sina ekonomiska angelägenheter och ordinära rättshandlingar.

Behörigheten för anhöriga kan till exempel omfatta att ansöka om hemtjänst. Ansökan om permanent särskilt boende omfattas inte av denna behörighet.

Framtidsfullmakt⁹

Bestämmelserna om framtidsfullmakt regleras i lag (2017:310) om framtidsfullmakt. En framtidsfullmakt är en fullmakt som den enskilde kan ge åt en eller flera personer för att företräda den enskilde om denne på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande inte längre har förmåga att ta hand om sina angelägenheter. Fullmakten börjar gälla när den enskilde inte längre har förmåga att hantera sina angelägenheter såvitt dessa ryms inom framtidsfullmakten. Oförmågan måste vara varaktig. Fullmakten kan gälla personliga eller ekonomiska angelägenheter.

Ansökan om särskilt boende kan göras med stöd av en framtidsfullmakt under förutsättning att framtidsfullmakten omfattar personliga angelägenheter och det inte finns någon begränsning gällande ansökan om särskilt boende i fullmakten.

God man och förvaltare

Bestämmelserna om god man och förvaltare regleras i 11 kap. föräldrabalken (FB). En person som själv inte kan sköta sina angelägenheter kan få en god man förordnad för sig. Är personen "ur stånd att vårda sig och sin egendom" kan i stället en förvaltare förordnas.

Ett godmanskap kräver den enskildes samtycke eller att det av läkarintyg framgår att den enskilde inte kan ta ställning till detta. Ett godmanskap är ett uppdrag som innebär att tillvarata en persons juridiska, ekonomiska och personliga intressen. Den som får god man behåller sin rättshandlingsförmåga.

Om biståndshandläggaren uppmärksammar att den enskilde kan vara i behov av god man eller förvaltare ska detta anmälas till överförmyndarnämnden. Om behovet skulle ändras för någon som

⁹ Se *PM Framtidsfullmakt samt anhörigas behörighet att rättshandla i vissa fall* och *PM Framtidsfullmakt och anhörigas behörighet m.m.*

har god man eller förvaltare ska även dessa uppgifter lämnas till överförmyndaren.¹⁰ Om biståndshandläggaren dessutom får kännedom om förhållanden som innebär att god man eller förvaltare försummar sitt uppdrag kan biståndshandläggaren anmäla behovet av ny god man eller förvaltare till överförmyndaren.

Personligt ombud¹¹

Ett personligt ombud arbetar på uppdrag av den enskilde. Personligt ombud är ett stöd för personer med långvariga och omfattande psykiska funktionsnedsättningar som har behov av särskilt stöd för att kunna tillvarata sina rättigheter i samhället. Personligt ombud är inte en biståndsbedömd insats och inte heller en företrädare för den enskilde. Personligt ombud fungerar som ett redskap för att stärka den enskildes tillit till sig själv och därmed få bättre kontroll och makt över den egna vardagen. Uppdraget innebär att tillsammans med den enskilde identifiera och formulera behovet av vård, stöd, service, rehabilitering och sysselsättning. Det innebär även att bistå den enskilde i kontakten med myndigheter och andra verksamheter.

Utredning

Utredning ska inledas utan dröjsmål enligt 11 kap. 1 § SoL när en ansökan inkommer. Utredningen ska inte vara mer omfattande eller ta längre tid än vad som krävs för att beslut ska kunna fattas.

Utredningen ska genomföras i samråd med den enskilde. Dennes önskemål och förslag ska prövas. Utredningen ska även omfatta mål för de insatser som föreslås.

Metod för utredning och bedömning¹²

I Stockholms stad används ett särskilt framtaget kartläggnings- och bedömningsinstrument vid biståndshandläggning inom socialtjänstens äldreomsorg. Instrumentet används för att utreda och bedöma äldres behov av stöd och hjälp i den dagliga livsföringen. Syftet är att äldre i Stockholms stad ska erhålla en professionell handläggning där utredningsmetodik, bedömning och beslut om insatser är likvärdig i staden.

Kartläggning- och bedömningsinstrumentet tar upp nio olika livs-områden att samtala kring när det gäller kartläggning av den en-

¹⁰ Socialtjänstförordningen (2001:937).

¹¹ Se Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri.

¹² Se Metodhandledning.

skildes behov. Vilka livsområden som kan vara aktuella i det enskilda fallet avgörs utifrån vad ansökan avser och ärendets komplexitet.

Kommunicering av utredning

Kommunicering ska ske om det inte är uppenbart obehövt. Om den enskilde efter utredning förväntas få helt eller delvis avslag på sin ansökan, ska den enskilde få möjlighet att yttra sig om innehållet i utredningen innan beslut fattas. Den enskilde kan yttra sig skriftligt eller muntligt.

Beslut

Alla beslut om insatser ska föregås av en utredning. Biståndsbeslutet ska vara tydligt formulerat och lättförståeligt för den enskilde eller dennes företrädare. Det ska klart framgå vad den enskilde ansökt om och vad som beviljats respektive avslagits.

Eventuell tidsbegränsning av beslutet är en bedömning och ska göras med utgångspunkt från omständigheterna i det enskilda fallet. Tidsbegränsning får aldrig vara schablonmässig. Detta gäller inte beslut om trygghetslarm och särskilt boende eftersom sådant beslut alltid gäller tillsvidare. Utifrån en individuell bedömning kan även andra beslut om insatser gälla tillsvidare, exempelvis beslut om hemtjänst.

En eventuell tidsbegränsning ska inte förväxlas med biståndshandläggarens ansvar att minst en gång per år följa upp beslutet i syfte att försäkra sig om att den enskilde får sina behov tillgodosedda.

Biståndsbeslutet ska vara skriftligt och beslut samt utredning ska skickas hem till den enskilde oavsett om den enskilde får bifall eller avslag på sin ansökan.

I de fall biståndsbeslutet är tidsbegränsat ska biståndshandläggaren ta kontakt med den enskilde i god tid innan beslutet löper ut. Vill den enskilde ansöka om insatser på nytt ska biståndshandläggaren vara den enskilde behjälplig och inhämta en sådan ansökan.

Överklagan

Den enskilde ska få information om hur ett beslut kan överklagas. Vid eventuell överklagan ska biståndshandläggaren vara den enskilde behjälplig. Ett överklagande av ett beslut ska ha inkommit till nämnden inom tre veckor från det att den enskilde tog del av

beslutet. Om överklagande inkommer för sent ska det avvisas genom ett överklagningsbart beslut. Överklagandet ska vara ställt till förvaltningsrätten och innehålla uppgifter om vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Överklagandet bör bland annat även innehålla en beskrivning av varför den enskilde är missnöjd med beslutet. Biståndshandläggaren ansvarar för att överklagandet skyndsamt hanteras inom stadsdelsnämnden samt skickas vidare till förvaltningsrätten.¹³

Val av utförare

Stockholms stad har flera valfrihetssystem som ger den enskilde rätt att välja utförare. De valfrihetssystem som i första hand är aktuella inom äldreomsorgen är hemtjänst, dagverksamhet, ledsagning, boendestöd och vård- och omsorgsboende. I de fall trygghetslarm, följeslagning eller avlösning i hemmet beviljas, väljer den enskilde en hemtjänstutförare som även utför dessa insatser.

Då servicehus inte upphandlas enligt LOV, är detta inget formellt valfrihetssystem i enlighet med de bestämmelserna. Den enskilde kan dock även välja servicehus inom staden enligt ungefär samma principer som gäller för stadens valfrihetssystem.

För profilboende och korttidsvård har Stockholms stad inga valfrihetssystem.

Information om valbara utförare

Biståndshandläggaren ska vara den enskilde behjälplig vid valet av utförare och kunna ge så utförlig information att den enskilde kan göra ett aktivt val. Informationen ska vara saklig, relevant, jämförbar, lättförståelig och lättillgänglig.

Biståndshandläggaren ska utgå från den enskildes livssituation, önskemål och behov av stöd och hjälp samt ta reda på vad den enskilde värdesätter, och utifrån detta ge information om tänkbara utförare som kan intressera den enskilde. Om möjligt ska flera alternativ kunna presenteras för den enskilde efter sådant samtal.

Det är inte möjligt att välja fler än en utförare per insatstyp.

Ickevalsalternativ

Målet är att alla ska ges möjlighet att göra ett aktivt val av utförare. I de fall den enskilde inte kan eller vill välja utförare ska insatserna beställas av ett ickevalsalternativ.

¹³ Se Juridiska avdelningens PM (2019) *Sammanställning av nyheter för ärendehandläggning med anledning av ny förvaltningslag och ett JO-beslut.*

Hemtjänst

Ickevalsalternativ för hemtjänst utgörs av närhetsprincipen, det vill säga den utförare som har sin utförarlokal närmast den enskildes bostad, oavsett regiform. Det är dock frivilligt för privata utförare att utgöra ickeval så detta behöver kontrolleras vid varje tidpunkt utifrån äldreförvaltningens förteckning.

Undantag från ovanstående regler gäller i de fall den enskilde har ett specifikt behov som behöver tillgodoses och det finns utförare som har en särskild inriktning mot det behovet, exempelvis språk eller kultur. Undantag gäller även för akuta insatser där val av utförare inte är möjligt att genomföra innan insatserna behöver påbörjas, exempelvis gällande enskilda som sedan tidigare inte har hemtjänstinsatser, och som behöver akuta insatser eller vid konkurser och hävningar av avtal. I dessa fall utgörs ickevalsalternativet av utförare i kommunal regi. Då situationen inte längre är akut ska biståndshandläggaren se till att den enskilde ges möjlighet att aktivt välja utförare av hemtjänst.

Ledsagning

Ickevalsalternativ för ledsagning utgörs av respektive stadsdelsförvaltnings entreprenad eller egen regi. För de stadsdelsförvaltningar som varken har entreprenad eller egen regi avseende ledsagning utgör socialförvaltningens entreprenör eller egen regi ickevalsalternativ, det vill säga Stockholms stads ledsagarservice.

Dagverksamhet

Ickevalsalternativ för dagverksamhet utgörs av närhetsprincipen, det vill säga den dagverksamhet som ligger närmast den enskildes ordinära boende, oavsett regiform, som motsvarar den enskildes behov och som vid aktuellt tillfälle har en ledig plats.

Servicehus

Det finns inget utpekade ickevalsalternativ för servicehus. I de fall den enskilde inte kan eller vill välja servicehus, erbjuds plats på ett servicehus där det för tillfället finns ledig lägenhet.

Vård- och omsorgsboende

Ickevalsalternativ för vård- och omsorgsboende utgörs av närhetsprincipen, det vill säga det boende som ligger närmast den enskildes ordinära boende, oavsett regiform som motsvarar den enskildes behov och som vid aktuellt tillfälle har ledig plats.

Boendestöd

Ickevalsalternativ för boendestöd utgörs av närhetsprincipen, det vill säga den utförare som ligger närmast den enskildes ordinära boende, oavsett regiform, som motsvarar den enskildes behov.

Beställning av insats

När den enskilde fått ett biståndsbeslut och utförare är utsedd ska biståndshandläggaren, efter samtycke från den enskilde, lämna nödvändiga uppgifter till vald utförare. Biståndshandläggaren skickar en formell beställning. Beställningen ska göras i så god tid att utföraren har en rimlig chans att planera och verkställa beslutet.

Beställning till privata hemtjänstutförare och alla typer av verksamheter i kommunal regi samt entreprenader skickas via stadens verksamhetssystem.

Privata vård- och omsorgsboenden kan inte ta emot beställningar via stadens verksamhetssystem. Beställningen ska skrivas ut och skickas på annat sätt. Biståndshandläggaren rapporterar in avvikelser i stadens verksamhetssystem för privata vård- och omsorgsboenden utifrån de uppgifter som utföraren lämnar.

Beställning av hemtjänst

Av beställningen ska de främsta orsakerna till att den enskilde behöver stöd och hjälp framgå samt vilken typ av insatser som den enskilde behöver hjälp med. Utformningen av de beviljade insatserna, samt när och hur dessa ska utföras, överläts till utföraren och den enskilde att komma överens om i genomförandeplanen. En beställning av hemtjänst ska därför inte precisera varje insats på detaljnivå utan ange en ram för insatserna.

Ett sätt att uppnå detta är att tydligt beskriva den enskilde och vad denne klarar själv respektive behöver stöd eller hjälp med så att man kan se den enskilde och dennes behov framför sig. Det kan till exempel handla om att beskriva att den enskilde behöver hjälp med samtliga måltider istället för att ange frukost, lunch, mellanmål, middag och kvällsmål specifikt eller att beskriva att den enskilde behöver hjälp vid samtliga toalettbesök kontinuerligt under dygnet utan att ange klockslag för dessa.

För att ramtid ska fungera som det är tänkt, är det viktigt att samtliga beställningar av hemtjänst skrivs i enlighet med ovanstående

beskrivning och vad som i övrigt framgår av de särskilda anvisningar som finns för beställning och genomförande för hemtjänst.¹⁴

När en beställning av hemtjänst skickas till utföraren bifogas även beräkningsunderlaget.

Muntlig beställning eller beställning via e-post

I undantagsfall kan biståndshandläggaren behöva göra en muntlig beställning av insatser enligt fattat biståndsbeslut om insatserna behöver påbörjas omgående. I fall som dessa ska biståndshandläggaren försäkra sig om att utföraren uppfattat uppdraget. Biståndshandläggaren ska snarast möjligt återkomma med en skriftlig beställning som ska överensstämma med den muntliga.

Verkställighet

Ett beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och avgifter enligt 8 kap. SoL ska verkställas omedelbart. Finns det skäl att inte verkställa som planerat ska detta dokumenteras. Av 16 kap. 3 § SoL framgår vilka ytterligare beslut i socialtjänstlagen som gäller omedelbart.

Genomförandet av beviljade insatser ska anpassas till den enskildes aktuella förutsättningar och behov.

Genomförandeplan

Utföraren ska tillsammans med den enskilde, eller dennes företrädare, upprätta en genomförandeplan. En genomförandeplan ska bygga på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska ges möjlighet till inflytande och få vara delaktig i upprättandet av genomförandeplanen. Av genomförandeplanen ska det framgå:

- vad som ska göras
- när det ska utföras
- hur det ska utföras
- vem eller vilka som ska utföra insatsen
- om den enskilde har varit delaktig vid upprättandet av genomförandeplanen

Utföraren upprättar genomförandeplanen inom 15 dagar från det att beställningen mottagits (tre dagar vid korttidsboende).

¹⁴ Se information om tidsberäkning och beställning av hemtjänst i *Anvisningar för beställning och genomförandeplan för hemtjänst*.

Biståndshandläggaren ska försäkra sig om att det av genomförandeplanen framgår att den enskilde kommer att få stöd och hjälp med de insatser som framgår av beställningen. Genomförandeplanen är också ett viktigt instrument vid individuppföljningen.

Samordnad individuell plan

När äldre personer är i behov av vård och omsorg från flera verksamheter samtidigt kan samordning behövas för att alla ska arbeta mot samma mål. Det åligger kommuner och regioner att i vissa fall upprätta en gemensam individuell plan (2 kap. 7 § SoL och 3 f § hälso- och sjukvårdslagen, HSL)¹⁵. Samordnad Individuell Plan (SIP) ska upprättas i situationer när den enskilde har behov av insatser både från socialtjänsten och hälso- och sjukvården och där kommunen och regionen bedömer att planen behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda, om den enskilde samtycker till det. SIP är ett arbetssätt som gör det tydligt vem som ansvarar för vad.

Tryggt mottagande

Tryggt mottagande i hemmet är en form av verkställighet av beviljade hemtjänstinsatser. Tryggt mottagande innebär att ett team av undersköterskor utför hemtjänsten samt ger den enskilde extra stöd under en kortare tid efter exempelvis hemgång från sjukhusvistelse eller korttidsvård. Tryggt mottagande omfattar vanligtvis två veckor. Personalen har sin organisatoriska tillhörighet hos beställarverksamheten och arbetar dagtid på vardagar. Personalen i teamen samverkar med den ordinarie hemtjänstutföraren och vid behov med hemsjukvården och primärvårds rehab.

Biståndshandläggaren erbjuder Tryggt mottagande till de personer som bedöms behöva extra stöd. Om den enskilde tackar ja till att få sina insatser utförda av Tryggt mottagande ska det framgå av beslutet om hemtjänst. Om den enskilde tackar nej utförs hemtjänstinsatserna av ordinarie hemtjänst.

Biståndshandläggaren fattar två beslut om hemtjänst i stadens verksamhetssystem. För det ena beslutet lämnas en beställning till Tryggt mottagande och det andra beslutet en beställning till den utförare av hemtjänst som den enskilde valt.

¹⁵ Se *Cirkulär 09:66*, SKR.

Rapporteringskyldighet

Kommunen är skyldig att anmäla beslut som inte verkställts inom tre månader från att beslut fattats samt anmäla beslut där verkställigheten avbrutits och inte återupptagits inom tre månader till Inspektionsenheten för vård och omsorg, IVO, och stadens revisorer.

I Stockholms stad åligger detta ansvar respektive stadsdelsnämnd. Stadsdelsnämnden ska kvartalsvis även redovisa en sammanställning av beslut som inte verkställts inom utsatt tid till äldreförvaltningen. Äldreförvaltningen sammanställer stadsdelsnämndernas statistik och rapporterar till kommunfullmäktige¹⁶.

Uppföljning

Stadsdelsnämnden har ansvar att genom individuppföljning följa upp att beviljade insatser utförs (innehåll, omfattning och kvalitet) och att dessa tillgodoser den enskildes behov.

Alla biståndsbeslut ska följas upp minst en gång per år. I de fall ett beslut är tidsbegränsat ska biståndshandläggaren även följa upp den enskildes behov i god tid innan beslutet löper ut.

I Stockholms stad finns även ett system för att i samband med den individuella uppföljningen få en bild av hur utföraren genomför sitt uppdrag utifrån den äldres perspektiv.

Avgift

Kommunen får enligt SoL ta ut skäliga avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende. Avgiften får inte överstiga kommunens självkostnader för insatstyperna. Avgifterna baseras på prisbasbeloppet som årligen fastställs av regeringen. Att utreda och besluta om den enskildes avgift är ett myndighetsbeslut som kan överklagas genom förvaltningsbesvär. Beslut om avgift utreds och fastställs enligt 8 kap. SoL.¹⁷

Särskild hänsyn vid handläggning

Äldre ska få leva sitt liv utan att behöva göra avkall på sin identitet och sin personlighet. För enskilda personer kan det därmed finnas särskilda förhållanden som behöver beaktas vid handläggningen av bistånd. Den enskilde kan även parallellt med sitt behov

¹⁶ Se *Riktlinjer för köhanteringsystem inom äldreomsorgens vård- och omsorgsboende*.

¹⁷ För mer information om avgifter, se *Tillämpningsanvisningar för avgiftssystem inom äldreomsorgen* (revideras årligen).

av stöd från äldreomsorgen ha behov av stöd till följd av hemlöshet, missbruk, utsatthet för våld i en nära relation eller med anledning av sin psykiska hälsa. Biståndshandläggaren behöver vara vaksam på sådana förhållanden och i förekommande fall samverka med exempelvis andra tjänstemän hos stadsdelsförvaltningen, andra myndigheter eller aktörer. Samverkan är i många fall en förutsättning för att den enskilde ska kunna få det stöd och den hjälp som behövs.

Inom stadsdelsförvaltningens socialtjänst kan även samhandläggning vara nödvändigt när kompetens behövs från olika delar av socialtjänsten. Vid handläggning av bistånd för en hemlös person som är 65 år och äldre ska en initial bedömning göras gemensamt med andra tjänstemän hos stadsdelsförvaltningen för att kartlägga den enskildes behov av stöd och hjälp.

Socialtjänsten är skyldig att utreda behov av stöd och hjälp för den som utövat eller utsatts för våld i nära relation eller hedersrelaterat våld och förtryck. Stockholms stads har upprättat ett program för våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck¹⁸ och riktlinjer för handläggning¹⁹. I de fall biståndshandläggaren uppmärksammar att en person behöver insatser på grund av utsatthet för hot eller våld, ska biståndshandläggaren följa enhetens rutiner för dessa ärenden.

För all informationsöverföring mellan olika verksamhetsgrenar (mellan SoL och LSS), myndigheter och aktörer krävs som huvudregel att den enskilde har lämnat sitt samtycke.

Handläggning efter kontorstid

Om behov av insatser uppstår efter kontorstid har Stockholms Trygghetsjour delegation från samtliga stadsdelsnämnder att fatta biståndsbeslut som gäller fram till första vardagen efter det att ett sådant beslut fattats. Därefter ska stadsdelsförvaltningens biståndshandläggare ta kontakt med den enskilde och efter eventuell ansökan från denne utreda, bedöma och fatta beslut om fortsatta behov av insatser. Stadsdelsförvaltningen ersätter berörd utförare enligt Stockholms Trygghetsjours beslut.

¹⁸ Se *Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021-2025*.

¹⁹ Se *Riktlinjer om våld i nära relation*.

Samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård²⁰

En person skrivs ut från den slutna vården så snart som möjligt efter det att den behandlande läkaren bedömt att den enskilde är utskrivningsklar. Vid utskrivning kan den enskilde vara i behov av insatser från socialtjänsten. En samordnad individuell plan (SIP) ska erbjudas om den enskilde är i behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård. För kommunerna i Stockholms län och Region Stockholm finns en regional överenskommelse²¹ och gemensam riktlinje²² som reglerar ansvaret mellan kommunen och regionen.

Välfärdsteknik

Välfärdsteknik definieras som ”digital teknik som syftar till att bibehålla eller öka trygghet, aktivitet, delaktighet eller självständighet för en person som har eller löper förhöjd risk att få en funktionsnedsättning”²³. Välfärdsteknik kan till exempel vara smart teknik för kontakt med anhöriga, larm och sensorer, eller enkla robotar samt surfplattor som kan användas vid digitala inköp av dagligvaror. Exakt vilken form av välfärdsteknik som finns att tillgå, kan variera över tid vartefter nya tekniska lösningar implementeras inom Stockholms stad. Biståndshandläggaren ska därför hålla sig uppdaterad om vilken form av välfärdsteknik som staden kan erbjuda som ett förstahandsalternativ för att tillgodose den enskildes behov. Biståndshandläggaren behöver också vara uppmärksam på vilka åtgärder som kan kräva den enskildes samtycke, den enskilde ska också få information om att insatser med hjälp av välfärdsteknik är frivillig.

När den enskilde ansöker om insatser görs en individuell prövning. Om det finns tillgänglig välfärdsteknik som tillgodoser behovet ska den enskilde få information om tekniken och dess syfte. Välfärdsteknik kan i vissa fall helt eller delvis ersätta fysiska besök för att öka den enskildes trygghet, integritet och självständighet. Det är den enskildes behov som ska avgöra om en insats med välfärdsteknik beviljas.

Välfärdsteknik beviljas som bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och av genomförandeplanen ska det framgå hur tekniken ska användas.

²⁰ Se lag (2017:612) om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.

²¹ Se Regional överenskommelse om samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård i Stockholms län.

²² Se Gemensam riktlinje för samverkan vid utskrivning från slutna hälso- och sjukvård.

²³ Se Socialstyrelsens termbank 2015, <http://termbank.socialstyrelsen.se/>.

Hjälp i hemmet

Hjälp i hemmet i form av hemtjänst, dagverksamhet eller annan liknande social tjänst ska underlätta för den enskilde att bo kvar i ordinärt boende. Insatserna syftar även till att underlätta för den enskilde att ha kontakt med andra.

Bedömning

Insatser som ges till personer i det ordinära boendet kan beviljas den som på grund av åldersrelaterad fysisk funktionsnedsättning, psykisk funktionsnedsättning och sjukdom är i behov av hjälp, för att uppnå skälig levnadsnivå, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det ska alltid ske en individuell bedömning vilket kan innebära att det finns rätt till fler eller färre insatser, alternativt mer eller mindre omfattande insatser.

Beslut

Biståndshandläggaren fattar ett beslut om exempelvis hemtjänst, trygghetslarm, dagverksamhet, promenad eller ledsagning.

I beslut om hemtjänst ska den avrundade tid som beviljats i verksamhetssystemet anges i beslutet.

Anställning av anhörig

Stockholms stad medger inte anställning av anhörig för utförandet av beviljade hemtjänstinsatser annat än vid synnerliga skäl. Exempel på när det kan föreligga synnerliga skäl är psykisk ohälsa, trångboddhet och språksvårigheter.

Om anställning av anhörig övervägs p.g.a. att synnerliga skäl föreligger gäller därutöver följande:

- Anställning får endast göras i egen regi, enligt PAN-avtal.
- Personen ska ha utbildning om lägst 600 poäng på gymnasienivå från vårdlinje, social servicelinje eller omvårdnadsprogrammet, eller annan relevant utbildning som bedöms likvärdig.
- Personen ska behärska svenska språket i tal och skrift vilket innebär kunskaper i svenska motsvarande lägst årskurs 9. Eller kunskaper i svenska språket som andraspråk grundläggande nivå.
- Personen får inte ha fyllt 67 år.
- Krav som ställs på övriga anställda gäller även för den som anställs enligt PAN-avtal.

Samtliga ovanstående kriterier ska vara uppfyllda för att en anställning ska kunna ske.

Beslut om att anställa en anhörig ingår inte i valfrihetssystemet och kan därmed endast verkställas i egen regi.

Bedömning och beslut att anställa anhörig

Stadsdelsnämnden kan ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL, om det finns skäl för det, enligt 4 kap. 2 § SoL. Vid ansökan om anställning av anhörig ska det i första hand prövas om den enskilde har rätt till den begärda hjälpen enligt 4 kap. 1 § SoL. Detta eftersom den enskilde alltid har rätt till sådan prövning och därmed även möjlighet att överklaga genom förvaltningsbesvär.

Anställning av anhörig för att utföra hemtjänst föreligger inte för att uppnå skälig levnadsnivå enligt 4 kap. 1 § SoL. Beslut om bifall kan däremot ges enligt 4 kap. 2 § SoL i enlighet med dessa riktlinjer utifrån en individuell prövning om det föreligger synnerliga skäl, exempelvis i form av psykisk ohälsa, trångboddhet och språksvårigheter. Vid bedömning av den enskildes behov ska ställning tas till uppgifterna om varför insatserna endast kan utföras av en anställd anhörig. Beslut om det föreligger synnerliga skäl fattas av chef för beställarenhet. Om rätt till anställning av anhörig föreligger krävs också att den som anställs uppfyller samtliga krav enligt ovan.

Vid bifall ska det av beslutet tydligt framgå att delar av hemtjänstinsatserna ska utföras av annan hemtjänstpersonal. Detta för att få insyn i ärendet.

Vid helt avslag kan beslutet motiveras med att det inte finns rätt att erhålla hemtjänstinsatser specifikt från anhörig för att uppnå skälig levnadsnivå enligt SoL. Vid avslag ska det av beslutet tydligt framgå hur den enskildes behov kan tillgodoses på annat sätt, till exempel genom traditionell hemtjänst.

Vid delavslag ska det i beslutsmotiveringen dessutom framgå att en del av hemtjänstinsatserna ska utföras av annan hemtjänstpersonal för att skapa möjlighet till insyn i ärendet. Därutöver ska en mer individuellt inriktad motivering ges om det finns skäl för delavslag på grund av att det inte föreligger synnerliga skäl.

Hemtjänstinsatser

Den som har hemtjänst ska känna sig trygg med det stöd och de hjälpinsatser som ges. Hemtjänst omfattar insatser av servicekaraktär och personlig omvårdnad. I begreppet hemtjänst ingår också avlösning i hemmet och följe till och från läkarbesök eller andra typer av ärenden. I följande avsnitt redovisas vad som enligt Stockholms stad kan vara utgångspunkter för vad som är nödvändigt för att uppnå skälig levnadsnivå. En individuell bedömning ska dock alltid göras.

Serviceinsatser

Serviceinsatser omfattar stöd eller praktisk hjälp med

- hemmets skötsel
- städning
- tvätt
- disk
- inköp och ärenden
- hushållssopor och källsortering

Hushållsgemensamma insatser

När båda sammanlevande makar och sambor har behov av stöd kan insatser ges gemensamt för hushållet. Hushållsgemensamma insatser omfattar serviceinsatser, inklusive bäddning av gemensam säng, distribution av matlådor som inte innebär hjälp med uppvärmning och servering samt trygghetslarm med två larmklockor.

Sammanlevande makar och sambor betalar en avgift för hushållsgemensamma hemtjänstinsatser.²⁴

Städning

Hjälp med städning beviljas normalt för bostad om 2 rum och kök samt hygienutrymmen för ensamboende. För makar och sammanboende kan ytterligare ett rum ingå, även om paret har gemensamt sovrum.

I Stockholms stad ska den som beviljats hjälp med städning få sin bostad städad minst varannan vecka. Vid en individuell bedömning kan det vara skäligt att få städat oftare.

²⁴ Se vidare i *Tillämpningsanvisningar för avgiftssystem inom äldreomsorgen* (revideras årligen).

Kompletterande städning/tillsynsstädning

För den som bedöms vara i behov av ytterligare städinsatser kan kompletterande städning beviljas. Det kan exempelvis röra sig om daglig rengöring av hygienutrymmen.

Fönsterputs

För fönsterputs gäller samma förutsättningar som för städning angående antal rum i förhållande till om den enskilde är ensamstående eller sammanboende.

I Stockholms stad ska den som beviljats hjälp med fönsterputs få sina fönster putsade minst en gång per år. Vid en individuell prövning kan behov finnas av att få fönstren tvättade oftare. Observera att dessa tillfällen är utöver ordinarie städtillfällen. Vilken eller vilka månader under året som fönsterputs ska utföras, ska framgå av genomförandeplanen som utföraren upprättar tillsammans med den enskilde.

Disk

Hjälp med disk kan vara att plocka i/ur en diskmaskin men det kan också handla om att diska för hand. Hur ofta den enskilde har behov av hjälp med disk kan variera utifrån personliga förhållanden.

Tvätt

Hur ofta den enskildes behov av hjälp med tvätt ser ut kan variera utifrån den enskildes personliga förhållanden. Inkontinens och andra medicinska skäl kan göra att den enskilde behöver tvätta oftare.

Textilvård

Behov av textilvård i form av strykning, mangling eller mindre lagning ska i förekommande fall beviljas som särskild insats.

Sophantering och källsortering

Hur ofta den enskilde har behov av hjälp med sophantering och källsortering varierar utifrån personliga förhållanden.

Hur den lokala lösningen av källsortering ser ut, varierar också inom staden, vilket biståndshandläggaren behöver ta hänsyn till vid bedömning och tidsberäkning av insatsen.

Samlat ansvar för hemmets skötsel

För den som har ett mer omfattande behov av serviceinsatser kan det vara svårt att ange alla sysslor i hemmet som den enskilde behöver hjälp med. Beslut om hjälp med städning kan då kompletteras så att det även innefattar ett samlat ansvar för allt som kan anses ingå i hemmets skötsel.

Ärenden

Inköp av dagligvaror

Inköp av dagligvaror innebär att få hem dagligvaror från närmsta livsmedelsbutik med fullgott sortiment. Inköp ska i första hand ske genom e-handel.

I Stockholms stad ska den som beviljats hjälp med inköp få denna hjälp utförd vid minst ett tillfälle per vecka. Den enskildes individuella behov avgör om det finns skäl att bevilja inköp oftare.

I det fall den enskilde vill följa med och välja sina varor behöver biståndshandläggaren beakta detta i tidsberäkningen. Alternativt kan detta i vissa fall även kombineras med beviljade promenader och/eller ledsagning.

Bank- och andra typer av ekonomiska ärenden

Vid bank- och andra typer av ekonomiärenden bör i första hand betalservice eller autogiro användas. I de fall den enskilde har behov av hjälp med uttag av kontanter ska den enskilde i första hand få hjälp till butik, bank eller bankomat för att själv göra uttagen.

Om det inte är möjligt för den enskilde att själv eller tillsammans med personal klara av sina ekonomiska göromål bör en legal företrädare²⁵, ombud med fullmakt, framtidsfullmaktshavare eller behörig anhörig vara den enskilde behjälplig.

Om behörig företrädare saknas och/eller ännu inte utsetts får utföraren i nödfall tillfälligt hjälpa den enskilde med ekonomiska göromål för att denne inte ska hamna i trångmål, till exempel genom att bistå den enskilde med att betala hyran. Ansvar för sådana insatser ligger på ansvarig chef för aktuell hemtjänstutförare som ska ha rutiner för sparade av kvitton och ordnad dokumentation för insatser av denna typ.

²⁵ God man eller förvaltare.

Apoteksärenden

Hjälp med apoteksärenden avser hjälp med inköp av apoteksvaror för egenvård samt uttag av recept.

Andra ärenden

Hjälp med andra typer av inköp såsom inköp av kläder och skor kan beviljas som särskild insats utifrån den enskildes individuella behov.

Följeslagare inom hemtjänst

Följeslagare kan behövas för att den enskilde ska kunna ta sig till och från exempelvis läkare och tandläkare. Det kan krävas att följeslagaren finns tillgänglig för att snabbt vara på plats för att hjälpa den enskilde hem, vilket ska beaktas vid tidsberäkningen. Vid följeslagning till läkare och tandläkare har följeslagaren inte i uppdrag att vara ombud för den enskilde. Det är vårdgivarens ansvar att informera den enskilde på ett sådant sätt att denne kan ta till sig informationen.

Följeslagning för att uträtta ärenden, exempelvis att lämna och hämta tvätt på kemptvätt, hämta ut postförsändelser, gå till biblioteket, gå till skomakare, kan också beviljas.

Följeslagning är en hemtjänstinsats och utförs av hemtjänstutförare. Följeslagning ska därmed inte förväxlas med ledsagning för kulturella och sociala aktiviteter.

Det ska finnas en sammanlagd beräknad ramtid för insatserna med följeslagare, även om det kan vara svårt att på förhand förutse hur ofta detta behov kommer att uppstå.

Mat och måltider

Att få uppleva matglädje genom dofter, tilltalande upplägg, sällskap, variation och olika smaker kan bidra till en god hälsa och leda till ett ökat välbefinnande och livskvalitet.

Mat och måltider ska vara individuellt anpassad och utgå från den enskildes behov. Hänsyn ska tas utifrån medicinska, etiska, kulturella och religiösa skäl. Den enskilde ska få vara delaktig i sin måltidsförberedelse utifrån sin förmåga.

För många äldre är det viktigt att måltiderna är jämnt fördelade över dygnet för att kunna tillgodogöra sig det dagliga energi- och näringsbehovet. Hälften av energi- och näringsintaget för en dag

ska täckas av lunch och middag. Resterande del ska komma från frukost och mellanmål.

Nattfastan är den tiden som går mellan sista målet på kvällen till det första målet som intas kommande dag. För att förebygga undernäring och få en bra livskvalité ska nattfastan inte överstiga 11 timmar. Biståndshandläggaren ska vara uppmärksam på hur måltider planeras i genomförandeplanen.

Tillreda måltider

Den som inte själv kan tillreda sina måltider och inte kan få behovet tillgodosett på annat sätt ska i första hand få hjälp med matlagning. Måltidshjälp kan innebära att få:

- Hjälp med enklare matlagning eller med att värma mat.
- Hjälp med att tillreda frukost, lunch, mellanmål, middag och kvällsmål.
- Hjälp med dukning, servera mat, dela mat samt konsistensanpassning.
- Sällskap under måltider.

Matdistribution

Istället för att få hjälp med att tillreda sina måltider kan den enskilde välja att få matlådor levererade till bostaden. Den enskilde kan själv beställa matlådorna men även få hjälp med detta.

Matlådor medför en merkostnad för den enskilde, vilket i vissa fall kan påverka den enskildes val.²⁶

I de fall den enskilde önskar få behovet av hjälp med mat tillgodosett genom en kombination av matlagning och matlådor behöver biståndshandläggaren beakta detta vid tidsberäkningen.

Utevistelse

Utevistelse är en förebyggande och hälsofrämjande insats som kan höja livskvaliteten för den enskilde och på sikt motverka ökat vårdbehov.

Den enskildes individuella behov och önskemål om utevistelse och sociala aktiviteter, samt den enskildes behov av att bryta isoleringen i hemmet ska beaktas vid bedömning av utevistelse.

²⁶ Se regler om individuellt tillägg i *Tillämpningsanvisningar för avgiftssystem inom äldreomsorgen*.

Ledsagning för kulturella och sociala aktiviteter²⁷

För att den enskilde ska kunna fortsätta att delta i samhällets gemenskap i form av olika aktiviteter utanför hemmet, kan ledsagning beviljas. Ledsagning för äldre personer avser i första hand ledsagning till sociala och kulturella aktiviteter. Insatsen är avgiftsfri.

Äldre personer med synskada och äldre personer som är dövblinda kan även beviljas ledsagning för att exempelvis kunna uträtta inköp och ärenden om den enskilde inte behöver annan hjälp än just ledsagning som beror på synskada.

Beslut om ledsagning fattas alltid som ett separat beslut och omfattningen av den beviljade insatsen ska anges med en ramtid om ett antal timmar per månad. Den enskilde har rätt att föra över outnyttjade timmar från en månad till nästkommande månader.

Ledsagning för sociala och kulturella aktiviteter är, till skillnad mot följeslagning, inte en hemtjänstinsats. Den enskilde ska således välja någon av de utförare som ingår i Stockholms stads valfrihetssystem för ledsagning, även om denne också är beviljad hemtjänst.

För personer med funktionsnedsättning som tillhör en personkrets enligt LSS kan ledsagning beviljas i form av ledsagarservice.²⁸

Personlig omvårdnad

Omvårdnad avser de personliga insatser som behövs för att tillgodosäkra fysiska, psykiska och/eller sociala behov. Den som inte själv, helt eller delvis, klarar av att sköta sin personliga omvårdnad utan stöttning eller hjälp av annan person kan beviljas bistånd för detta. Personlig omvårdnad ska utformas i samråd med den enskilde utifrån den enskildes behov och förmåga. Insatserna kan omfatta hjälp med att:

- tvätta sig/sköta hygien/munvård
- klä på och av sig
- sköta toalettbehov
- äta och dricka - praktiskt och socialt stöd för att den enskilde ska få i sig mat och dryck
- förflytta sig

²⁷ Se Riktlinjer för ledsagning och ledsagarservice.

²⁸ Se Riktlinjer för ledsagning och ledsagarservice och Riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning.

Insatser som omfattar personlig omvårdnad kan i förlängningen bidra till att bryta isolering och att den enskilde får känna trygghet och säkerhet i hemmet.

Omvårdnadsinsatser kan också avse vissa hälso- och sjukvårdsinsatser som bedömts som egenvård.

Egenvård²⁹

Egenvård är en hälso- och sjukvårdsåtgärd som legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bedömt att den enskilde/patienten själv kan utföra eller ansvara för med praktisk hjälp från annan. Enligt överenskommelse mellan region Stockholm och kommunerna i Stockholms län³⁰ ska de personer som behöver praktisk hjälp med utförandet av egenvård ansöka hos kommunen om att få hjälp med detta.

Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal upprättar ett intyg och en dokumenterad planering som biståndshandläggaren får som underlag för sitt beslut. Underlaget förs till personakten.

Den legitimerade hälso- och sjukvårdspersonal som bedömt behovet av egenvård ansvarar för att regelbundet följa upp behovet. Uppföljningsansvaret kan bara innehas av hälso- och sjukvårdspersonal.

Trygghetslarm

Personburna trygghetslarm är ett viktigt tekniskt hjälpmedel för att öka tryggheten för den enskilde i sin bostad. Trygghetslarm gör det möjligt för den enskilde att lätt få kontakt för hjälp i en akut situation.

Den som fyllt 65 år och som ansöker om trygghetslarm ska beviljas detta. Trygghetslarm handläggs enligt förenklat beslutsfattande (4 kap. 2 a SoL). Beslut om trygghetslarm beviljas tillsvidare.

Ansökan om trygghetslarm handläggs av Stockholms Trygghetsjour som ansvarar för biståndsbeslut, installation, service och inköp av trygghetslarm. Vid Stockholms Trygghetsjour finns även larmmottagningen för stadens trygghetslarm.

²⁹ Vidare vägledning finns i *Socialstyrelsens meddelandeblad (nr 6/2013) Socialstyrelsens föreskrifter om bedömningen av egenvård*.

³⁰ Se överenskommelse mellan Stockholms läns landsting och kommuner i Stockholms län, *Samverkan när enskilda/patienter behöver praktisk hjälp med egenvård*, 2015.

Den som inte längre klarar av att hantera eller förstå innebörden av ett trygghetslarm bör få sina behov av trygghet tillgodosedda på annat sätt, till exempel genom utökade hemtjänstinsatser eller vård- och omsorgsboende.

Dagverksamhet

Dagverksamhet kan beviljas den som på grund av nedsatt hälsotillstånd, sjukdom, funktionsnedsättning eller av andra skäl har behov av regelbunden social gemenskap, stimulans och meningsfulla aktiviteter. Dagverksamhet kan underlätta vardagen för den enskilde genom att skapa struktur och syftar också till att bryta ofrivillig ensamhet och social isolering samt kan därmed möjliggöra kvarboende i det egna hemmet. Vidare kan dagverksamhet också beviljas i syfte att avlasta anhörig som vårdar den enskilde.

Det finns dagverksamhet med social inriktning, inriktning mot demens samt inriktning mot psykiska funktionsnedsättningar.

Biståndshandläggaren ska säkerställa att den enskilde kommer till och från dagverksamheten på ett säkert sätt. Som huvudregel beviljas den enskilde transporten till och från dagverksamheten, så kallade turbundna resor.

Dagverksamhet med social inriktning

Dagverksamhet med social inriktning kan beviljas i de fall den enskilde har behov av stöd och hjälp vid vistelsen som inte kan tillgodoses på exempelvis öppna mötesplatser/träffpunkter. Dagverksamhet med social inriktning bör också beviljas i de fall den enskilde inte kan ta sig till och från öppna mötesplatser/träffpunkter på egen hand eller med hjälp av hemtjänst.

Det finns i dagsläget en dagverksamhet med social inriktning som vänder sig till äldre med psykiska funktionsnedsättningar.

Dagverksamhet med inriktning mot demens

För att bevilja dagverksamhet med inriktning mot demens bör en demensdiagnos vara fastställd. I de fall den enskilde inte fått en demensdiagnos, men uppvisar uppenbar minnesproblematik, kan i vissa fall dagverksamhet med inriktning mot demens beviljas tillfälligt, i avvaktan på att en diagnos fastställs. Ett krav är att en demens- eller minnesutredning ska ha initierats.

Insatser och stöd för äldre med funktionsnedsättningar³¹

Kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning³²

Stockholms stad har ett kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning, KBF. KBF syftar till att underlätta för den som har en funktionsnedsättning och behöver en bostad som är lämplig och ändamålsenligt utrustad utifrån sitt behov. Den enskilde kan ha rätt till KBF i de fall denne har en merkostnad för boendet på grund av sin funktionsnedsättning samt är folkbokförd och bosatt i Stockholms stad. Undantagna från KBF är personer boende på vård- och omsorgsboende för äldre. Bostad i servicehus kan i undantagsfall ge rätt till KBF om särskilda skäl finns, till exempel om den enskilde har behov av ett extra rum i lägenheten för förvaring av sin elrullstol eller andra tekniska hjälpmedel. Finns sådant förvaringsutrymme i servicehusets lokaler uppstår dock ingen merkostnad som ger rätt till KBF.

Insatser enligt LSS

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, är en rättighetslag som kompletterar bestämmelserna i SoL. LSS innehåller tio angivna insatser som den enskilde kan ha rätt till om den enskilde tillhör någon av lagens tre personkretsar. Insatser enligt LSS vänder sig i första hand till personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatser enligt LSS inte kan avslås med hänvisning till att behovet kan tillgodoses enligt SoL om den enskilde har rätt till och vill ha insatser enligt LSS.

Nedan presenteras de insatser enligt LSS som är vanligast för personer över 65 år.³³

Personlig assistans

Genom personlig assistans har personer som har stora hjälpbehov av personlig karaktär möjlighet att erhålla ett personligt utformat

³¹ Se *Riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning*.

³² Se *riktlinjer för KBF - kommunalt bostadsbidrag för personer med funktionsnedsättning*.

³³ För information om andra insatser enligt LSS som kan vara relevanta, såsom ledsagarservice, kontaktperson och korttidsvistelse hänvisas till *Riktlinjer för handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning*.

stöd som ges av ett begränsat antal personer. Insatsen avser biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den del behovet av stöd inte täcks av assistansersättning från Försäkringskassan enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (SFB).

Insatsen personlig assistans enligt LSS och assistansersättning enligt SFB finns kvar även efter att den enskilde fyllt 65 år om insatsen beviljats innan den enskildes 65-årsdag. Insatsen får inte utökas eller omprövas efter 65-årsdagen. Om den enskilde har behov av utökat stöd kan den enskilde ansöka om hemtjänst enligt SoL.

Daglig verksamhet

Daglig verksamhet ska erbjuda den enskilde stimulans, utveckling, meningsfullhet och gemenskap utifrån den enskildes önskemål. Ett övergripande mål med insatsen är att utveckla den enskildes möjligheter till arbete på kortare eller längre sikt. Insatsen daglig verksamhet kan i första hand beviljas personer i yrkesverksam ålder som omfattas av personkrets 1 eller 2 enligt LSS. I insatsen ingår omvårdnad.

Yrkesverksam ålder anses kunna uppgå till 68 år, men för att motverka passivisering och isolering kan personer som uppnått pensionsålder fortsätta i daglig verksamhet. Med stigande ålder och därtill ork och förmåga kan det dock vara aktuellt att succesivt minska antalet dagar på den dagliga verksamheten.

Daglig verksamhet går inte att ersätta med dagverksamhet inom äldreomsorgen då syftet med de båda insatser är åtskilda. Daglig verksamhet är, till skillnad mot dagverksamhet, även en avgiftsfri insats och den enskilde har rätt till habiliteringsersättning.

Äldre med psykiska funktionsnedsättningar³⁴

Äldre med psykiska funktionsnedsättningar har många gånger behov av insatser som inte kan tillgodoses med traditionella insatser inom äldreomsorgen. För att kunna beakta den enskildes behov av insatser är det viktigt att biståndshandläggaren gör en individuell bedömning av den enskildes behov. Det är inte ovanligt att den enskilde är omedveten om sitt behov av stöd och hjälp varför den enskilde kan behöva motiveras för att ta emot stöd- och hjälpinsatser. Samhandläggning kan vara aktuellt för att den enskilde ska kunna få det stöd och den hjälp som den enskilde behöver.

³⁴ Se Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri.

Sysselsättning

Insatsen sysselsättning kan innebära att den enskilde får ingå i ett socialt sammanhang med möjlighet till samvaro och att den enskilde genom sysselsättningen får en struktur på dagen. För att motverka passivisering och isolering kan den enskilde ha kvar insatsen även efter normal pensionsålder. Om insatsen ska avslutas bör det ske succesivt och alternativen till skälig levnadsnivå bör vara säkerställda.

Daglig sysselsättning går inte att ersätta med dagverksamhet inom äldreomsorgen då syftet med de båda insatser är åtskilda. Sysselsättning är, till skillnad mot dagverksamhet, även en avgiftsfri insats.

Kontaktperson³⁵

Insatsen kontaktperson ska tillförsäkra den enskilde jämlikhet och delaktighet i samhällslivet och stärka dennes möjlighet att leva ett självständigt liv. Insatsen ges som ett icke-professionellt stöd och innehåller ingen omvårdnad. Kontaktpersonens viktigaste funktion är att vara en medmänniska/vän med uppgift att bryta isolering genom samvaro och hjälp till fritidsverksamhet och kulturella aktiviteter. En kontaktperson är ingen legal företrädare och kan inte företräda den enskilde. Insatsens omfattning utgår ifrån den enskildes behov. (3 kap. 6 b § SoL) Kontaktperson kan även beviljas enligt LSS.

Boendestöd

Boendestöd är en social och praktiskt stödinsats som syftar till att stärka den enskildes förmåga att hantera sitt vardagsliv både inom och utanför det egna hemmet. I boendestöd ingår att ge praktiskt stöd åt den enskilde i dennes vardag men också motivationsarbete och pedagogisk vägledning. Pedagogiska och kunskapsbaserade metoder används i rehabiliterande syfte. Syftet är att upprätthålla och utveckla den enskildes resurser samt att sträva efter att den enskilde ges möjlighet att leva ett självständigt liv.

Hemvårdsbidrag

Stadsdelsnämnden kan ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL, om det finns skäl för det, enligt 4 kap. 2 § SoL. I Stockholms stad finns möjlighet till ekonomisk ersättning i form av hemvårdsbidrag till de personer som utför väsentligt merarbete som annars skulle utföras inom ramen för hemtjänst. Merarbetet

³⁵ Se riktlinjer för *Kontaktverksamhet enligt SoL, LSS och LVU*.

ska främst bestå av personlig omvårdnad och tillsyn samt vara av sådan art som man normalt inte hjälper varandra med inom familjen. Hjälpbehovet ska främst omfatta individnära insatser som exempelvis att sköta hygien, men kan också bestå av flera arbetsinsatser som medför stor arbetsbörda för anhörig till följd av den enskildes sjukdom eller funktionsnedsättning. Behovet ska vara dagligen återkommande.

Ersättning utifrån behovets omfattning

Biståndshandläggaren utreder den enskildes behov på samma sätt som vid bedömning av hemtjänstinsatser. Därefter görs bedömning av behovets omfattning som är indelat i fyra grupper. Ersättningen baseras utifrån dessa grupper³⁶.

- Grupp 1: Hjälp dagligen, 1-2 tillfällen, med omvårdnad och tillsyn.
- Grupp 2: Hjälp flera gånger om dagen, minst tre tillfällen, med omvårdnad och tillsyn.
- Grupp 3: Hjälp flera gånger om dagen med omvårdnad och tillsyn, även nattetid.
- Grupp 4: Hjälp med omvårdnad och tillsyn kontinuerligt alla tider på dygnet.

Beslut om hemvårdsbidrag

En stadsdelsnämnd kan inte fritt välja att behandla en ansökan enligt 4 kap. 1 § eller 4 kap. 2 § SoL. Beslut om hemvårdsbidrag fattas enligt 4 kap. 2 § SoL. Beslut ges till den som är i behov av vård och omsorg. Beslut om hemvårdsbidrag ska alltid föregås av en prövning enligt 4 kap. 1 § SoL. Vid helt eller delvis avslag ska beslutet motiveras med att någon lagstadgad rätt till sådant bistånd inte finns enligt socialtjänstlagen och att behovet, när så är aktuellt, kan tillgodoses genom hemtjänst.

I beslutet ska det framgå att Stockholms stad enligt stadens riktlinjer, som ett alternativ till vissa hemtjänstinsatser, kan erbjuda hemvårdsbidrag efter en individuell prövning enligt 4 kap. 2 § SoL. Vid helt eller delvis avslag ska det också framgå att den enskilde inte heller efter en sådan prövning har ansetts berättigad till biståndet.

Beslut enligt 4 kap. 2 § SoL kan överklagas enligt 10 kap. kommunallagens bestämmelser om laglighetsprövning.

³⁶ För aktuella belopp, se *budgetbilaga om stadens ersättningar*.

Hemvårdsbidrag i kombination med andra insatser

Hemvårdsbidrag kan kombineras med avlösning och andra former av stöd till den som utför merarbete. Vid omfattande omvårdnadsbehov kan hemvårdsbidrag även kombineras med hemtjänst.

Hemvårdsbidrag kan minskas till hälften om den enskilde har insatser såsom dagverksamhet eller korttidsvård. Bidraget kan också minskas till hälften under frånvaro exempelvis under sjukhusvistelse om frånvaron varat minst hälften av tiden under en månad.

Hemvårdsbidrag under tillfällig vistelse

Hemvårdsbidrag kan även ges under tillfällig vistelse på annan ort exempelvis under semester eller vid besök hos släkt och vänner. Med semestervistelse avses vistelse på annan ort (även i annat land) under en sammanhängande period om högst tre månader. En individuell bedömning ska göras i varje enskilt fall.

Uppföljning av beslut

Vid uppföljning av hemvårdsbidrag är det särskilt viktigt att uppmärksamma situationen för både den som är berättigad till insatsen och för den som utför insatsen, det vill säga den närstående. Närstående som utför merarbetet kan även behöva stödinsatser utöver det ekonomiska bidraget.

Utbetalning av hemvårdsbidrag

Hemvårdsbidrag utbetalas till den enskilde som fått beslutet. Den enskilde förutsätts ersätta den närstående som utför merarbetet. Bidraget är inte skattepliktigt så länge ersättningen gäller en närstående i gemensamt hushåll. Bidraget omfattar inga sociala avgifter. Om den enskilde ska betala bidraget till en närstående som inte tillhör hushållet ska den närstående uppge bidraget som inkomst i inkomstdeklarationen.

Avlösning i hemmet

Avlösning i hemmet är till för att anhöriga som stödjer och vårdar någon med stort omvårdnadsbehov ska få egen tid och vila. Det innebär att hemtjänstpersonal avlöser den som vårdar genom att ta över omvårdnadsansvaret under denna tid.

Avlösning i hemmet beviljas som en separat hemtjänstinsats och den enskilde (anhörig) kommer överens med vald hemtjänstutförare om hur och när insatsen ska utföras. I Stockholms stad är den som stödjer och vårdar den enskilde i hemmet garanterad avgiftsfri avlösning upp till 16 timmar per månad. För avlösning som överstiger 16 timmar utgår en avgift per månad.

Avlösning i hemmet behöver inte alltid utföras i den enskildes bostad. Beviljad tid som inte utnyttjas en månad kan inte sparas till nästkommande månad. Den enskilde kan ta ut högst åtta timmar avlösning per dygn i sammanhängande tid.

I de fall den enskilde önskar sammanhängande avlösning i mer än åtta timmar ska den enskilde informeras om möjligheten att ansöka om korttidsvård.

Korttidsvård

Korttidsvård avser tillfällig vistelse på ett särskilt boende, där kommunen har hälso- och sjukvårdsansvar upp till och med sjuksköterskenivå. Korttidsvård är en viktig stödinsats för äldre med omfattande behov av omvårdnad och som bor i ordinärt boende.

Korttidsvård kan beviljas den som exempelvis uppfyller något av nedanstående kriterier:

- Den som har ett omfattande omvårdnadsbehov och där biståndshandläggaren anser sig behöva ytterligare bedömning om framtida behov och omvårdnadsinsatser än vad som framkommit vid utskrivning från sjukhus. Syftet är att ge biståndshandläggaren bättre beslutsunderlag.
- Den som bor i ordinärt boende och som tillfälligt är i behov av mer omfattande omvårdnadsinsatser. Syftet är att den enskilde återhämtar sig och kan återgå till bostaden.
- Den som vårdas av närstående, som bor i gemensamt hushåll, som är i behov av avlastning. Syftet är att avlasta den som vårdar.
- Den som bedömts vara i behov av vård- och omsorgsboende och som väntar på att god man eller förvaltare tillsätts. Syftet är att få en legal företrädare som kan avveckla den enskildes ordinarie boende och möjliggöra en flytt till vård- och omsorgsboende.
- Den som har ett så omfattande behov av vård och omsorg att den enskildes individuella behov inte kan tillgodoses i den egna bostaden under en pågående bostadsanpassning. Syftet är att den enskilde kan bo kvar i sin ordinarie bostad efter korttidsvården.

Korttidsvård för avlastning vid Hornskroken och Kinesen

Korttidsvård för avlastning på pensionaten Hornskroken och Kinesen är en insats som erbjuds enligt 4 kap. 1 § SoL. Insatsen riktar sig till personer med kognitiv nedsättning. Beslut om avlastning vid något av pensionaten behöver dock inte ha föregåtts av en demensutredning. Ansökan om avlastning på pensionaten behöver inte göras vid varje tillfälle när den anhörige önskar bli avlastad.

Beslut om bistånd formuleras så att de anger en ram för hur ofta under en viss period den enskilde har rätt till korttidsvård. Anhöriga tar själv kontakt med något av pensionaten då behov av att bli avlastad föreligger.

Avlastning kan ges från några timmar till flera dygn för att den som vårdar en närstående ska kunna få egen tid och vila. Ansökningar bör behandlas generöst då det är den anhöriges behov av avlastningen som ska tillgodoses.

Finns ingen fastställd diagnos om demenssjukdom bör biståndshandläggaren verka för att en utredning kommer till stånd.

Avlastning vid pensionaten Hornskroken och Kinesen är avgiftsfri.

Om det inte finns en ledig plats vid något av pensionaten när avlastning önskas uppmanar pensionaten den enskilde och dennes anhörig att ta kontakt med biståndshandläggaren. Biståndshandläggaren behöver då verkställa insatsen om korttidsvård på annat korttidsboende.

Förslag till beslutsformulering

Din ansökan om korttidsvård beviljas. Beslutet avser X dygn per månad under en period om X månader från och med ÅÅÅÅ-MM-DD till och med ÅÅÅÅ-MM-DD. Beslutet är fattat enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen.

I det fall ansökan avser korttidsboende vid en särskild adress se avsnittet ”Ansökan om särskild adress”.

Särskilt boende

I Stockholms stad finns särskilt boende för äldre i form av permanent boende i servicehus, vård- och omsorgsboende med olika inriktningar samt profilboende för personer med särskild sjukdomsdiagnos eller funktionsnedsättning. Utöver detta kan den enskilde även vistas tillfälligt på ett särskilt boende i form av korttidsvård. På särskilt boende har kommunen ansvar för hälso- och sjukvårdsinsatser upp till och med sjuksköterskenivå.

I de fall den enskildes behov av service, vård och omsorgs inte bedöms kunna tillgodoses i ordinärt boende, kan det bli aktuellt att bevilja särskilt boende i form av servicehus eller vård- och omsorgsboende.

För personer med andra behov finns andra boendeformer, såsom stödboende, hem för vård eller boende (HVB), försöks- och träningslägenheter samt SHIS Bostäder.³⁷

Ansökan om särskild adress

I Stockholms stad får den enskilde välja vård- och omsorgsboende samt servicehus. Den enskilde kan välja det boende den enskilde önskar flytta till. Om det inte finns ledig plats på det önskade boendet finns möjligheten att ställa sig i kö och invänta ledig plats.

Utredning

Utformningen av en insats kan vara av mycket stor betydelse för den enskilde, varför ett beslut om särskild adress bör fattas om den enskilde begär det eller ansöker om det. En begäran från den enskilde om att få bo på en viss utpekad adress bör således prövas som en del i beslutet om särskilt boende.

Beslut

I det fall ansökan avser ett boende på särskild adress bör ansökan avslås. Beslutet kan motiveras med att redan erbjuden adress eller den adress som kommer att erbjudas tillförsäkrar den enskilde skälig levnadsnivå. Av beslutet bör det även framgå att den enskilde har möjlighet att välja bland de utförare som ingår i valfrihetssystemet.

³⁷ Se information om dessa boendeformer på ”Plattform Socialtjänst”, bl.a. i *Riktlinjer för utredning, dokumentation m.m. inom stadens socialpsykiatri*, riktlinjer för *Vuxna med missbruks-/beroendeproblem*, riktlinjer för *Handläggning av försöks- och träningslägenheter* och *Vägledning för användande av SHIS Bostäder*.

Ett beslut om att avslå ansökan om särskild adress kan överklagas genom förvaltningsbesvär och ska därför innehålla en besvärshänvisning.

I det fall den enskilde överklagar beslutet ska handlingarna överlämnas till förvaltningsrätten. Nämnden bör dock ange till förvaltningsrätten att den delen av beslutet som gäller särskild utpekad adress avser verkställighetsåtgärder och att domstolen inte bör ta upp detta till prövning.

Servicehus

I ett servicehus bor den enskilde i en egen lägenhet och har stöd av trygghetslarm och tillgång till viss gemensam service och gemensamma lokaler. Det finns också tillgång till sjuksköterska, arbetsterapeut och fysioterapeut (sjukgymnast). Kommunen har ansvaret för hälso- och sjukvården. I Stockholms stad gäller valfrihet för servicehus.

Om den enskilde behöver hjälp av hemtjänst utför servicehusets personal dessa insatser enligt separat biståndsbeslut om hemtjänst.

Servicehus är i regel inte lämplig för personer med en framskriden demenssjukdom, aktivt pågående missbruk, hemlösa med eller utan missbruk, eller personer med påtagliga beteendemässiga och psykiska symptom. Kvarboendepincipen gäller i servicehus. Det kan innebära att personer som bor på servicehus fortsätter att bo på servicehus även efter att de utvecklat en demenssjukdom och/eller får behov av omfattande hälso- och sjukvårdsinsatser. Huvudregeln ska vara att den enskilde får bo kvar till livets slut och att kompetens, bemanning och organisation utformas utifrån de boendes behov.

Bedömning

Vid bedömning av servicehus görs en helhetsbedömning av den enskildes sammantagna situation med fokus på den enskildes upplevelse av otrygghet. I bedömningen ska även den enskildes höga ålder beaktas, vilket i Stockholms stad anses omfatta personer som är 85 år och äldre. Omvårdnadsbehovet ska dock inte vara så omfattande att den enskildes behov bättre kan tillgodoses på ett vård- och omsorgsboende.

Nedan är exempel på när behov av servicehus kan föreligga.

- behov av hemtjänst för sina omvårdnadsbehov, i kombination med något eller några av nedanstående punkter
- oro/otrygghet i kombination med hög ålder

- oro/otrygghet som inte dämpas av andra insatser
- ofrivillig ensamhet och känsla av social isolering

Beslut

Biståndshandläggaren fattar ett beslut om servicehus som boende och ett beslut om hemtjänst samt andra eventuella insatser.

I samband med beslut om servicehus ska biståndshandläggaren registrera den enskildes val av boende/boenden i köhanteringssystemet i stadens verksamhetssystem. Den enskilde kan välja att stå i kö till högst tre olika servicehus samtidigt. Förmedling av lediga platser hanteras av stadens gemensamma köhantering.

Vid avslag på servicehus ska biståndshandläggaren särskilt följa upp hur den enskildes behov är tillgodosedda genom andra insatser. Äldre som fått avslag ska få information om hur de kan få ett tryggt och anpassat boende på annat sätt. Se vidare under ”Information om ett tryggt och anpassat boende”.

Vård- och omsorgsboende

I ett vård- och omsorgsboende ska den enskilde få service och omvårdnad dygnet runt. Det finns olika inriktningar på vård- och omsorgsboenden, i form av

- för personer med somatiska sjukdomar
- för personer med demenssjukdom

Det finns även vård- och omsorgsboenden med särskild profil för personer som har sjukdomsdiagnoser eller funktionsnedsättningar som kräver särskild omvårdnad och/eller kompetens.

Med ”heldygnsomsorg” avses att den enskildes behov av serviceinsatser och personlig omvårdnad ska tillgodoses utan att insatserna specificeras i beställningen. På vilket sätt den enskildes individuella behov ska tillgodoses ska framgå av genomförandeplanen som upprättas av boendet tillsammans med den enskilde.

Den enskilde har alltid rätt att byta vård- och omsorgsboende inom ramen för stadens valfrihetssystem. Biståndshandläggaren ska vara den enskilde behjälplig med information så att den enskilde kan välja vilket vård- och omsorgsboende som denne vill flytta till.

Bedömning

Bedömningen av den enskildes behov av ett vård- och omsorgsboende ska grunda sig på en helhetsbedömning där den enskildes

situation och möjligheter sammanvägs med sociala, medicinska, psykiska och existentiella behov.

Vård- och omsorgsboende kan beviljas den som exempelvis uppfyller något av nedanstående kriterier:

- Omvårdnadsbehovet ska vara så omfattande över dygnets alla timmar att behovet inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser.
- Om inte behov av hjälp nattetid finns men det finns särskilda medicinska behov i kombination med tillsynsbehov, som kräver närhet till sjuksköterska eller omvårdnadspersonal.
- Psykisk ohälsa, kognitiv svikt eller demenssjukdom som medför oro och påverkar den enskildes förmåga att fungera i ordinärt boende.

Utöver ovanstående bedömningskriterier ska biståndshandläggaren särskilt beakta den enskildes sammantagna situation i bedömningen. Vid utredning och bedömning ska även hög ålder, vilket i Stockholms stad anses omfatta personer som är 85 år och äldre, ensamhet och isolering särskilt beaktas. Avslag ska fattas med restriktivitet, i synnerhet vid hög ålder. Samtliga avslagsbeslut ska vara väl motiverade.

Beslut

Biståndshandläggaren fattar ett beslut om vård- och omsorgsboende där både boende och service samt hälso- och sjukvård ingår.

I samband med beslut om vård- och omsorgsboende ska biståndshandläggaren registrera den enskildes val av boende/boenden i köhanteringssystemet i stadens verksamhetssystem. Den enskilde kan välja att stå i kö till högst tre olika boenden samtidigt. Förmedling av lediga platser hanteras av stadens gemensamma köhantering.

Vid avslag på vård- och omsorgsboende ska biståndshandläggaren särskilt följa upp hur den enskildes behov är tillgodosedda genom andra insatser. Äldre som fått avslag ska få information om hur de kan få ett tryggt och anpassat boende på annat sätt. Se vidare under ”Information om ett tryggt och anpassat boende”.

Vård- och omsorgsboende med inriktning mot somatiska sjukdomar

Den som på grund av fysiska och medicinska skäl har behov som kräver särskild vård och omsorg ska erbjudas plats på ett vård- och omsorgsboende med inriktning mot somatiska sjukdomar. Detta under förutsättning att den enskilde inte har någon sjukdomsdiagnos som kräver särskild specialistkunskap, exempelvis demensdiagnoser. Utredningen behöver även inkludera uppgifter om den enskildes behov av hälso- och sjukvård. Det kan innebära att biståndshandläggaren behöver konsultera sakkunnig i hälso- och sjukvårdsfrågor till exempel medicinskt ansvarig sjuksköterska, MAS.

Vård- och omsorgsboende med inriktning mot demenssjukdomar

Den som bedöms har rätt till särskilt boende och som på grund av en diagnostiserad demenssjukdom har behov som kräver särskild omvårdnad och kompetens ska erbjudas plats vid ett vård- och omsorgsboende med inriktning mot demenssjukdom. Detta under förutsättning av den enskilde inte har specifika behov eller symptom som kräver särskild specialistkompetens som finns på vård- och omsorgsboende med särskild profil.

Profilboende

Profilboende är ett vård- och omsorgsboende med särskild profil. Dessa boenden profilerar sig mot särskilda målgrupper med diagnoser och/eller funktionsnedsättningar som kräver särskild omvårdnad och kompetens.

När behov av vård- och omsorgsboende inte kan tillgodoses av ett vård- och omsorgsboende som ingår i stadens valfrihetssystem kan ett profilboende vara aktuellt. Det kan exempelvis handla om personer med psykogeriatriska sjukdomar eller demenssjukdomar som kräver särskild kompetens. Profilboenden ingår inte i stadens valfrihetssystem. Förteckning över privata profilboenden med ramavtal finns på intranätet.

Äldres rätt att bo tillsammans – parboende

Boende för par kan tillgodoses på olika sätt och i olika boendeformer inom staden, till exempel i samma lägenhet i ett servicehus eller vård- och omsorgsboende, i sammankopplad lägenhet i anslutning till ett seniorboende eller i separata lägenheter inom samma boende eller byggnad. För biståndsbeslut, insatser till medboende, ersättning och avgifter gäller delvis olika regler beroende på vilken boendeform som är aktuell.

Parboende enligt SoL

Av 4 kap. 1 c § SoL framgår att för den som har beviljats eller beviljas bistånd i form av särskilt boende ska det ingå i en skälig levnadsnivå att kunna sammanbo/parbo med make eller sambo. Detta gäller under förutsättning att paret varaktigt har sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott. En annan förutsättning är också att båda makarna eller samborna vill fortsätta att bo tillsammans.

Det är den person som ansöker om vård- och omsorgsboende eller som tidigare beviljats bistånd i form av boende vid ett vård- och omsorgsboende som har rätt att ansöka om att få bo tillsammans med sin make/maka eller sambo.

Även personer med demenssjukdom eller psykiska funktionsnedsättningar har rätt att få sammanbo med sin make eller sambo. Det är dock oftast inte en så lämplig lösning att sammanbo på ett vård- och omsorgsboende med demensinriktning eller profilboende för personer med psykiska funktionsnedsättningar, om inte båda makarna eller samborna har behov av ett sådant boende. Andra flexibla lösningar bör därför istället övervägas i det enskilda fallet.

Inom Stockholms stad gäller parboende, i socialtjänstlagens mening, i första hand ett gemensamt boende inom en avdelning i ett vård- och omsorgsboende och förutsätter att makarna eller samborna kan dela lägenhet, om inte båda har beviljats vård- och omsorgsboende. Separata lägenheter inom ett vård- och omsorgsboende förutsätter alltså att båda makarna eller samborna har blivit beviljade insatsen särskilt boende. Detta främst på grund av den basersättning som staden ersätter utföraren för, avseende de insatser som kommer den medboende till del i dessa fall.

Alla vård- och omsorgsboenden inom stadens valfrihetssystem har inte lägenheter som är stora nog för att parboende ska vara möjligt. Det är upp till respektive utförare att avgöra om man kan erbjuda parboende och valfrihet avseende var parboende ska verkställas råder således inte för den enskilde.

Bedömning

Biståndshandläggaren utreder om paret tidigare stadigvarande bott tillsammans och om det är bådars önskan att få fortsätta att bo tillsammans. Om så är fallet ska det anses ingå i skälig levnadsnivå,

för den som beviljas eller tidigare har beviljats vård- och omsorgsboende, att även fortsättningsvis kunna leva tillsammans med sin make/maka, registrerad partner eller sambo.

Beslut

Om den enskilde ansöker om att få sammanbo med sin make eller sambo samtidigt som den enskilde ansöker om vård- och omsorgsboende formuleras ett beslut om bifall på vård- och omsorgsboende och ett beslut om bifall eller avslag gällande parboende. Det innebär att två separata beslut enligt 4 kap. 1 § SoL fattas.

Om den enskilde i ett senare skede ansöker om att få sammanbo med sin make eller sambo, ska den enskilde få ett separat beslut om det.

Medboende

Den av makarna eller samborna som flyttar in i ett vård- och omsorgsboende utan eget biståndsbeslut, kallas i dessa sammanhang för ”medboende”. Denne får då tillgång till viss baservice som finns i boendet såsom kost, tillgång till personal dygnet runt, trygghetslarm och gemensamma aktiviteter, vilket utföraren också får en särskild basersättning för. Om den medboende väljer att äta måltider på boendet får denne betala för det, men i övrigt utgår ingen avgift enl. SoL.

Kommunens hälso- och sjukvårdsansvar i särskilda boendeformer (vård- och omsorgsboende) omfattar endast de som efter beslut av kommunen bor i en sådan boendeform, således inte den medboende som istället ska få sina medicinska behov tillgodosedda via primärvården (vårdcentral). Vid parboende i vård- och omsorgsboende ska dock boendets hälso- och sjukvårdspersonal kunna vara behjälplig för den medboende vid akut uppkomna sjukvårdsbehov.

Om behov av hjälp uppstår för den medboende kan denne beviljas hemtjänst som då utförs av boendets personal. Den stadsdelsnämnd som fattat beslut om boendet ska också handlägga ansökan om hemtjänst i vård- och omsorgsboende för den medboende. Utöver basersättningen utgår i dessa fall även hemtjänstersättning för den beställda tid som beställningen omfattar.

Om det senare visar sig att den medboende får ett så stort omvårdnadsbehov att denne själv skulle ha rätt till särskilt boende ska biståndshandläggaren initiera en sådan prövning. Den medboende ska i sådana fall få ett eget beslut enligt 4 kap. 1 § SoL.

Provboende i vård- och omsorgsboende

Den medboende som flyttar med till ett vård- och omsorgsboende rekommenderas att provbo under en tid innan den ordinarie bostaden eventuellt avyttras.

Den medboende kan behöva flytta om den enskilde som beviljats vård- och omsorgsboende inte längre bor kvar i boendet. Den medboende bör därför uppmanas att i god tid ställa sig i kö till olika boendialternativ som finns inom Stockholms stad, till exempel seniorboende, i de fall det ordinära boendet har avvecklats. I de fall den tidigare bostaden har avvecklats, ska stadsdelsförvaltningen vara behjälplig att erbjuda ett alternativt boende. Om det inte finns något annat lämpligt alternativ kan servicehuslägenhet vara en möjlighet, och bör i sådana fall beviljas i de fall den medboende ansöker om detta och utredningen visar att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt.

Andra typer av boendialternativ för par

Makar och sambor som vill fortsätta att bo tillsammans kan även erbjudas andra boendialternativ för detta, som inte faller under bestämmelserna om parboende i enlighet 4 kap. 1 c § SoL.

Servicehus

Den vanligaste boendeformen som beviljas för par är servicehus. Stockholms stad har en lång tradition av att tillgodose boende för par genom att bevilja servicehus och detta förfaringssätt bör ske på samma sätt som innan bestämmelserna om äldres rätt att bo tillsammans trädde i kraft i SoL.

Av detta följer att även om bara den ena partnern får beslut om servicehuslägenhet, bör den andra partnern inte betraktas som ”medboende” på det sätt som framgår ovan gällande parboende i vård- och omsorgsboende, enligt bestämmelserna om detta i SoL. Det innebär i sin tur att båda makarna eller samborna som bor tillsammans i en servicehuslägenhet, ska omfattas av kommunens hälso- och sjukvårdsansvar, oavsett om enbart en av dessa har det ”formella” biståndsbeslutet om boende i form av servicehus.

En annan skillnad i servicehus, i jämförelse med vård- och omsorgsboende, är också att var och en som har behov av hemtjänstinsatser, beviljas detta på samma sätt som i ordinarie boende, vilket även omfattar eventuella hushållsgemensamma insatser. Av den anledningen finns inte heller någon basersättning för den

”medboende” i servicehus och det är även fastslaget att grundersättning i servicehus (s.k. bottenplatta) utgår per lägenhet, oavsett om det bor en eller två personer i lägenheten.

Därutöver har det i regel aldrig varit aktuellt för den make eller sambo, som inledningsvis inte var föremål för biståndsbeslutet om servicehus, att behöva flytta till en annan boendeform i de fall den partnern med biståndsbeslutet om detta inte längre bor kvar där. Sådana situationer löses istället genom att den kvarboende partnern får ett eget biståndsbeslut om servicehus.

Sammankopplad lägenhet

Så kallade sammankopplade lägenheter finns i olika former i några vård- och omsorgsboenden. Det kan handla om två lägenheter inom en avdelning på ett vård- och omsorgsboende där det finns en dörr mellan lägenheterna som kan öppnas upp. I de fallen behöver båda makarna eller samborna ha ett eget biståndsbeslut om vård- och omsorgsboende.

Det finns också ett par vård- och omsorgsboenden som har sammankopplade lägenheter som innebär att den ena lägenheten tillhör en avdelning på ett vård- och omsorgsboende och den andra lägenheten, som kan öppnas upp genom en dörr mellan lägenheterna, utgör en seniorlägenhet. I dessa fall bor således den ena maken eller sambon i ett vård- och omsorgsboende och den andre partnern i ordinärt boende.

Separata lägenheter i nära anslutning till varandra

Ett annat sätt att tillgodose önskemål från makar och sambor att få bo nära varandra, är att de kan bo i varsin lägenhet inom samma boende eller inom samma byggnad, om det handlar om olika boendeformer.

Inom stadens valfrihetssystem finns det en regel om förtur i de fall den ena partnern redan bor på ett vård- och omsorgsboende och den andra partnern därefter också blir beviljad samma insats. Förtursregeln innebär i dessa fall att maken eller sambon får förtur till det boende som dennes partner redan bor på. I de fall behov av vård- och omsorgsboende uppstår samtidigt för ett par, kan detta i regel också tillgodoses genom två separata lägenheter i nära anslutning till varandra inom samma vård- och omsorgsboende, i de fall paret inte vill sammanbo i samma lägenhet.

I de fall makar eller sambor har helt eller delvis olika behov, kan i vissa fall även önskemål om att få bo nära varandra tillgodoses

genom separata lägenheter i olika boendeformer inom samma byggnad, eller i byggnader i nära anslutning till varandra.

Det kan då handla om att båda parter har behov av vård- och omsorgsboende, men med olika inriktningar, att en av makarna eller samborna har behov av vård- och omsorgsboende och den andre har behov av servicehus, eller att en av makarna eller samborna inte har något större behov av insatser och istället flyttar in i en lägenhet i ett seniorboende, som ligger i nära anslutning till det boende som dennes make eller sambor bor på.

Rätt att bo kvar i särskilt boende vid förändrade behov

Den som fått ett beslut om särskilt boende ska inte behöva flytta till annan typ av särskilt boende även om den enskildes behov av vård och omsorg förändras. I vissa fall kan det dock bli aktuellt med flytt till en annan typ av särskilt boende om det krävs för att tillgodoses den enskildes vårdbehov. Det kan exempelvis röra sig om en flytt från ett vård- och omsorgsboende med inriktning mot demens till ett profilboende. Om den enskilde inte är nöjd med detta har den enskilde rätt att få ett överklagningsbart beslut.

Ansvarsfördelning mellan kommuner

I 2 a kap. SoL och i 16-17 §§ LSS finns bestämmelser om kommunernas ansvar för stöd och hjälp till den enskilde och om ansvarsfördelningen mellan bosättningskommunen och vistelsekommunen. Reglerna syftar till att förtydliga kommunernas ansvar och därigenom skapa bättre förutsättningar för att undvika tvister och stärka den enskildes rättssäkerhet samt underlätta för den enskilde i kontakterna med kommuner. Den enskilde ska i de flesta fall inte behöva ha kontakt med flera kommuner samtidigt i fråga om sina behov av insatser.

Bosättningskommunen

Bosättningskommunen är ansvarig för den enskildes behov av stöd och hjälp oavsett om han eller hon vistas i kommunen eller inte. Bosättningskommunen kan begära hjälp med utredning och verkställighet av beslut av vistelsekommunen.

Den enskilde ska som huvudregel vara folkbokförd i den kommun där den enskilde bor. Undantag från detta gäller bland annat om

den enskilde bor på särskilt boende i en annan kommun. Detta eftersom bostättningskommunen fortfarande har ansvar för den enskilde och då den enskildes avgift baseras på den skattesats som gäller för Stockholms stad. Den enskilde ska i dessa fall vara fortsatt folkbokförd i hemkommunen, det vill säga den kommun som placerat den enskilde i det särskilda boendet.

Vistelsekommunen

Om det står klart att det finns en annan ansvarig kommun, till exempel vid tillfällig vistelse, så är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer. Det kan exempelvis vara pengar till hemresa, logi eller pengar till mat.

Tillfällig vistelse i annan kommun

Så länge Stockholms stad är bostättningskommunen så ansvarar staden för den enskildes behov, oavsett om den enskilde vistas i staden eller inte. Ska den enskilde vistas en kortare tid i en annan kommun och till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom behöver stöd och hjälp för detta kan dock bostättningskommunen begära viss hjälp med utredning och utförandet från vistelsekommunen.³⁸

Utredning och beslut

Beslut om stöd- och hjälpinsatser under kortare vistelse i annan kommun fattas enligt 4 kap. 1 § SoL av bostättningskommunen.

I det fall den enskilde redan har ett beslut om exempelvis hemtjänst och bedömningen är att den enskildes behov i den tillfälliga bostaden är identiskt med detta beslut behöver inget nytt beslut fattas. Biståndshandläggaren kan dock behöva ompröva beslutet utifrån att det beviljade biståndet ska bedömas skäligen i förhållande till de aktuella förutsättningarna. Om det krävs en ny utredning för att bedöma behovet i vistelsekommunen ska ett nytt beslut fattas. Vid en sådan bedömning behöver biståndshandläggaren ta hänsyn till om de aktuella insatserna i bostättningskommunen, inkl. frekvens av dessa, är rimliga för vistelsekommunen att kunna utföra i förhållande till avstånd m.m.

³⁸ Se SKR:s *Cirkulär 11:29* och Socialstyrelsens meddelandeblad (nr 3/2011) *Ansvarsfördelning mellan bostättningskommun och vistelsekommun – nya bestämmelser den 1 maj 2011*.

Vistelse i annan stadsdel inom Stockholm stad

I de fall den enskilde planerar att tillfälligt vistas i en annan stadsdel ska bostättningsstadsdelen handlägga och utreda den planerade vistelsen.³⁹

Tillfällig vistelse för den som bor på vård- och omsorgsboende

För den som bor på vård- och omsorgsboende kan det vara skäligt att kunna åka på tillfällig vistelse i annan kommun. En sådan vistelse ska bedömas utifrån det individuella fallet, men en utgångspunkt kan vara ett par veckor per år. Det är dock inte möjligt att bevilja vård- och omsorgsboende i vistelsekommunen, eftersom vård- och omsorgsboende är en permanent boendeform.

Begäran om hjälp med verkställighet⁴⁰

Vid en begäran om att vistelsekommunen ska vara behjälplig med verkställandet av beslutade insatser ska följande bifogas:

- beställning
- information om ersättningssystem
- begäran om verkställighet
- mall för rapportering av manuell tidsrapportering

Registrering i stadens verksamhetssystem

För beslut som fattats av staden registreras den insatstyp som beslutet avser under tillfällig vistelse i stadens verksamhetssystem. Den kommun som är ansvarig för verkställigheten registreras i utförarkatalogen och kopplas till ärendet genom att välja individuellt avtal på insatsbeslutet. Utförarrapporteringen görs av respektive stadsdelsförvaltning i stadens verksamhetssystem.

Tillfällig vistelse i Stockholms stad

Begäran om hjälp med verkställighet görs av bostättningskommunen till vistelsekommunen, Stockholms stad. För den som vistas tillfälligt i Stockholms stad är stadens valfrihetssystem inte tillgängligt. Biståndshandläggaren gör en beställning till den kommunala hemtjänstutförare som ligger närmast vistelseadressen.

I dagsläget måste all dokumentation som rör de insatser staden utför åt andra kommuner göras manuellt då det inte är möjligt att dokumentera i stadens verksamhetssystem.

³⁹ Se Riktlinjer för ärendeansvar mellan stadsdelsnämnderna.

⁴⁰ Se dokument om Tillfällig vistelse på ”Plattform Socialtjänst”.

Ersättning och rapporteringsskyldighet

Bosättningskommunen ska ersätta vistelsekommunen för kostnader med anledning av verkställighet som vistelsekommunen bistått med. Ersättningen ska betalas enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen tillämpar för motsvarande insatser. Bosättningskommunen ska inte lämna ersättning för den eventuella hjälp med utredningen som vistelsekommunen bistått med.

Har bosättningskommunen begärt att vistelsekommunen ska verkställa beslut så är både bosättningskommunen och vistelsekommunen skyldig att rapportera till IVO om beslut som inte har verkställts. Båda kommunerna är också skyldiga att lämna statistikrapport till kommunfullmäktige.

Flytt till annan kommun

Överenskommelse om bibehållet kostnadsansvar vid flytt till särskilt boende mellan kommuner i Stockholms län

Staden ingår i en överenskommelse med ett antal andra kommuner inom Stockholms län, gällande bibehållet kostnadsansvar vid flytt till särskilt boende.

Överenskommelsen innebär en annan hantering och därmed ett annat alternativ i jämförelse med bestämmelsen om ansvarsfördelning enl. 2 a kap. 8 § SoL, i de fall en enskild vill flytta till särskilt boende i en annan kommun. För de kommuner som ingår i överenskommelsen, fattar utflyttningskommunen istället biståndsbeslut, behåller ansvaret för den enskilde och köper plats av inflyttningskommunen.

Inflyttningskommunens regler för eventuell valfrihet samt ersättning gäller vid försäljning av plats enligt överenskommelsen.

Överenskommelsen omfattar, i första hand, vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg (ej servicehus).

Flytt från Stockholm till annan kommun

Om en person önskar flytta från Stockholms stad till en annan kommun och är i behov av särskilt boende, är huvudregeln att den enskilde ansöker om insatsen direkt till den kommun som den enskilde avser flytta till. (2 a kap. 8 § SoL). Undantag från den regeln gäller i de fall den enskilde vill flytta till en kommun där staden har avtal med privat utförare inom valfrihetssystemet eller till

en kommun som ingår i länsöverenskommelsen om bibehållet kostnadsansvar.

Flytt inom valfrihetssystemet

I Stockholms stads valfrihetssystem för vård- och omsorgsboende finns många boenden belägna i andra kommuner inom Stockholms län. I de fall ansökan avser flytt till annan kommun inom länet där det finns vård- och omsorgsboende som ingår i Stockholms stads valfrihetssystem ska plats i första hand köpas där.

Flytt från annan kommun till Stockholms stad

Personer som önskar flytta till en annan kommun har i vissa fall rätt att få sin ansökan om insatser prövad i den kommunen i förväg. (2 a kap. 8 och 9 §§ SoL) Detta gäller om den enskilde:

- till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av omfattande vård- eller omsorgsinsatser och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att de insatser som den enskilde behöver lämnas, eller
- på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att de insatser som den enskilde behöver lämnas.

En ansökan ska behandlas som om den enskilde var bosatt i inflyttningskommunen.

Ansökan ska först förhandsbedömas, det vill säga prövas om den enskilde omfattas av rätten enligt 2 a kap. 8 § SoL. Därefter prövas behovet av insatser enligt 4 kap. 1 § SoL.

Avser ansökan insatser enligt LSS ska ansökan handläggas utifrån riktlinjerna för ”Handläggning av insatser enligt LSS och bistånd enligt SoL till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning”.

Fördelning av nya ärenden

Vid ansökan om särskilt boende enligt SoL från personer som bor i andra kommuner och länder behöver dessa ansökningar fördelas mellan stadsdelsförvaltningarna. Äldre direkt inom serviceförvaltningen ansvarar för denna fördelning. För att få en jämn fördel-

ning av ansökan om särskilt boende mellan stadsdelsförvaltningarna finns en särskild framtagen fördelningsnyckel. Vid fördelning gäller följande:

1. Alla ansökningar från personer som bor i andra kommuner och länder ska fördelas av Äldre direkt.
2. Ansökningar som inkommer till en stadsdelsförvaltning ska omgående skickas till Äldre direkt.
3. Äldre direkt fördelar ärendet via en särskild framtagen fördelningsnyckel som uppdateras i början av varje år. Fördelningen utgår ifrån andelen äldre invånare per stadsdelsnämndsområde.
4. Efter fördelning av inkomsten ansökan till aktuell stadsdelsförvaltning, skickar Äldre direkt ett brev till den enskilde med information om vilken stadsdelsnämnd som kommer handlägga ansökan.
5. När Äldre direkt har beslutat enligt fördelningsnyckeln och ärendet inkommer till en stadsdelsförvaltning är ärendet klart att börja handläggas av den förvaltningen.
6. Begäran om köp av plats som inkommer från en kommun som ingår i länsöverenskommelsen om bibehållet kostnadsansvar, skickar Äldre direkt till köhanteringen inom äldreförvaltningen.

Internationella förhållanden

Socialtjänstlagen innehåller inget uttryckligt krav på bosättning i Sverige för att en rätt till bistånd ska finnas. Dock förutsätter SoL att den enskilde antingen vistas eller är bosatt i en kommun.

Särskilt boende för person boende i Norden

Den nordiska konventionen är antagen som lag i Sverige (1995:479). Konventionen gäller alla personer som är bosatta i ett nordiskt land och också för alla nordiska medborgare oavsett bopättningsland. Syftet är att underlätta den fria rörligheten i Norden genom att förhindra att det uppstår luckor i den sociala tryggheten då man flyttar från ett nordiskt land till ett annat. Artikel 9 avser flyttning till ett annat nordiskt land för personer som behöver långvarig behandling eller vård.

En ansökan om ett särskilt boende från en nordisk person som befinner sig i Stockholms stad ska behandlas som om ansökan kommer från en person bosatt i en annan kommun eller stadsdel. Utgångspunkten är att nordiska medborgare likställs med svenska medborgare inom konventionens område så länge de befinner sig i Sverige.

Ansökan från personer som bor i annat nordiskt land behandlas på samma sätt som ansökan från annan kommun, det vill säga gäller ansökan vård- och omsorgsboende ska ärendet fördelas av äldre direkt enligt stadens fördelningsnyckel.

Finska krigsinvalidier

För finska krigsinvalidier finns särskilt avtal som innebär att Statskontoret i Finland alltid ersätter, oberoende av invaliditetsgrad, kostnaderna som orsakats av en godkänd krigsskada. Detta gäller även för finska krigsinvalidier boende i Sverige.⁴¹

Utländska medborgare

EU/EES-medborgare

EU-medborgare har rätt till fri rörlighet inom EU-länderna. Den fria rörligheten innebär att EU-medborgare utan några särskilda formaliteter, uppehållstillstånd eller uppehållsrätt, har rätt att resa till och vistas i ett annat EU-land i tre månader. En förutsättning för detta är att personerna inte utgör en orimlig belastning för biståndssystemet enligt SoL. (8 kap. 9 § Util).

I varje enskilt fall måste en bedömning göras om en biståndssökande EU/EES-medborgare har uppehållsrätt eller inte samt vilka biståndsinsatser personen därmed kan ha rätt till. EU/EES-medborgare kan under vissa förutsättningar ha uppehållsrätt redan under den inledande tremånadersperioden, se Socialstyrelsens vägledning för socialtjänsten i arbetet med EU/EES-medborgare.

Förutsatt att den äldre enligt någon bestämmelse i 3 a kap. utlänningslagen har uppehållsrätt vid prövning av ansökan om hemtjänst eller särskilt boende, så följer det av likabehandlingsprincipen att den enskilde ska bedömas på samma sätt som svenska medborgare.

⁴¹ Se *Cirkulär 2001:86*, SKR.

För EU/EES-medborgare som inte uppfyller villkoren för uppehållsrätt gäller som huvudregel att de undantas från rätten till socialt bistånd under de tre första månaderna. För alla som vistas i kommunen gäller dock socialtjänstens yttersta ansvar enligt 2 kap. 1 § SoL.

Utländska medborgare utan uppehållsrätt eller uppehållstillstånd

I 1 § andra stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA) anges att den som omfattas av denna lag inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av motsvarande karaktär. Bistånd enligt LMA beslutas av Migrationsverket.

Av LMA framgår att bistånd enligt denna lag lämnas i form av logi, bostadsersättning, dagersättning och särskilt bidrag.

I de fall den enskilde ansöker enligt 4 kap. 1 § SoL om hjälp i hemmet prövas ansökan utifrån de individuella förhållandena och får inte avslås enbart med hänvisning till att permanent uppehållstillstånd saknas. I rättspraxis har Migrationsverkets ansvar för logi inte ansetts hindra att den enskilde har rätt till hemtjänst vid prövning enligt SoL. Det finns dock olika uppfattningar i denna fråga⁴². För det fall ansökan om hemtjänst avslås med hänvisning till att det är Migrationsverket som ansvarar måste det även göras en prövning enligt 2 kap. 1 § SoL utifrån kommunens yttersta ansvar och kommunens möjlighet att ge bistånd även i andra fall än de som omfattas av 4 kap. 1 § SoL.

Om LMA inte är tillämplig ska SoL endast tillämpas i akuta situationer. I vissa särskilda fall kan dock en utländsk medborgare, enligt praxis, ha rätt till bistånd utöver akuta situationer.

Andra utländska medborgare med uppehållstillstånd

I LMA anges vissa situationer där denna lag är tillämplig även på personer som beviljats uppehållstillstånd. I övrigt gäller att utländska medborgare med uppehållstillstånd som är bosatta i Stockholms stad ska behandlas som svenska medborgare vad gäller insatser enligt 4 kap. 1 § SoL. Utländska medborgare som vistas här tillfälligt, det vill säga turister eller besökande utan avsikt att arbeta här, har vid en akut situation rätt till nödvändiga insatser tills personen ifråga kan resa hem.

⁴² Se PM *Vem ansvarar för att ge bistånd i form av hemtjänst till asylsökande?* SKR.

Resor inom och utanför Stockholms län

Turbundna resor

För äldre som har insatser, exempelvis dagverksamhet, har staden upphandlat persontransporter i form av turbundna resor. Turbunden resa avser resa mellan resenärens bostad och den verksamhet inom staden som resenären ska till, och som sker enligt ett regelbundet schema.

Det kan även förekomma enstaka resor som ska utföras endast en gång utan någon regelbundenhet och som även kan behöva genomföras med kort varsel.

Färdtjänst

För att få resa med färdtjänst ska vissa krav vara uppfyllda enligt lag (1997:735) om färdtjänst.

- Den enskilde ska vara folkbokförd i Stockholms län.
- Den enskilde ska ha väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller resa med den allmänna kollektivtrafiken.
- Den enskilde ska ha en funktionsnedsättning som varar i minst tre månader.

Den enskilde lämnar med läkarintyg till stadsdelsförvaltningen. Handläggaren på stadsdelsförvaltningen tar kontakt med den enskilde, inhämtar ansökan och utreder den enskildes behov. Efter utredning lämnas ärendet vidare till Trafikförvaltningen hos Region Stockholm som fattar beslut.

Sjukresor

Sjukresor med taxi, rullstolstaxi eller egen bil beviljas av Region Stockholm för de personer som enligt medicinsk bedömning inte på egen hand kan resa med allmän kollektivtrafik till sin vårdgivare, till exempel med buss eller tunnelbana. Om det behövs, beviljar vårdgivaren även ”särskild service” vilket innebär att personen blir upphämtad i sin bostad och avlämnas i väntrummet eller motsvarande. Personer som har beslut om färdtjänst uppfyller villkoren för sjukresor och har alltid rätt till dessa resor.

Riksfärdtjänst

Enligt lagen om riksfärdtjänst (1997:735) kan personer med betydande funktionshinder som vill resa mellan kommuner i Sverige

beviljas riksfärdtjänst om de måste resa på ett särskilt kostsamt sätt. Ett skäl kan vara att den enskilde behöver hjälp av annan person, ledsagare, under resan eller måste åka med särskilt fordon. personer med en stor och varaktig funktionsnedsättning ges förutsättningar att till motsvarande kostnader som andra göra privata resor i Sverige i rekreationssyfte eller för enskilt ändamål.

Rätt till riksfärdtjänst har den som är folkbokförd i Stockholms stad och som på grund av en stor och varaktig funktionsnedsättning (minst sex månader) är i behov av personligt stöd, hjälpmedel eller måste resa på ett särskilt kostsamt sätt för att genomföra resan. Ansökan om resa med riksfärdtjänst lämnas till stadsdelsförvaltningen som utreder och fattar beslut.⁴³

Stöd- och styrdokument

Riktlinjer och tillämpningsanvisningar i Stockholms stad

Det finns en rad olika stöd- och styrdokument såsom riktlinjer och tillämpningsanvisningar som gäller i Stockholms stad och som är relevanta för handläggning och beslut om insatser enligt SoL, LSS och annat som kan beröra detta. Dessa dokument finns samlade på samarbetsytan *Plattform Socialtjänst*. Staden har även program som är särskilt framtagna för specifika ändamål eller som särskilt uppmärksammar specifika målgrupper. Även dessa dokument kan behöva uppmärksammas vid biståndshandläggningen.

Överenskommelser inom länet

Utöver stadens egna stöd- och styrdokument finns även överenskommelser mellan Region Stockholm och Stockholms stad och/eller samtliga länets kommuner, till exempel gällande hälso- och sjukvårdsansvar, rutiner för samverkan vid in- och utskrivning av patienter i slutenvård samt för samverkan vid egenvård.

Samtliga dokument finns på intranätet och/eller på StorSthlms hemsida www.storsthlm.se.

Cirkulär från Sveriges kommuner och regioner

Sveriges kommuner och regioner (SKR) tar i olika frågor fram cirkulär med syfte att tydliggöra och underlätta kommunernas

⁴³ Se *Riktlinjer för handläggning av riksfärdtjänst*.

handläggning. Exempel på cirkulär som är relevanta för handläggning inom stadens äldreomsorg är ansvarsfördelningen mellan bostättningskommun och vistelsekommun, överenskommelse mellan hälso- och sjukvården och socialtjänsten gällande samarbete och gemensam individuell planering samt cirkulär gällande särskilt boende för finska krigsinvalidier.

Samtliga dokument finns på SKR:s hemsida www.skr.se.

Socialstyrelsens anvisningar, föreskrifter och allmänna råd

Som stöd vid handläggning inom äldreomsorgen rekommenderas Socialstyrelsens handbok, "Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten".⁴⁴

Utöver detta utfärdar Socialstyrelsen en rad föreskrifter och allmänna råd (SOSFS) som påverkar handläggning och dokumentation av ärenden inom äldreomsorg, till exempel

- dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS
- Socialnämndens arbete med våldsutsatta kvinnor samt barn som bevittnar våld
- bedömning av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård
- Socialnämndens skyldighet att lämna statistiska uppgifter
- lex Sarah
- personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som avser äldre personer
- avgifter inom äldreomsorgen

Socialstyrelsen har även utfärdat meddelandeblad om exempelvis Nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster.

Socialstyrelsens meddelandeblad, föreskrifter och allmänna råd finns på Socialstyrelsen hemsida www.socialstyrelsen.se.

⁴⁴ Socialstyrelsen (2015) *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*.